Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 233 (9915) | 1975 чылдың октябрь 4, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

БАЖЫҢ-АЛААКЧЫЛАРНЫҢ ЧЕДИИШКИНИ

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң коллективи СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар болдурган күш-ажылчы ээлчегге турушпушаан, күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алганын ажыл-агыйларның удуртукчулары партияның Тыва обкомунга рапорттаан. Малга бедүүн чемнер белеткээр, күрүнеге сүт садар талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседир арганы ол берген. Механизаторлар планда көрдүнген 1325 тонна сигенни белеткеп доосканнар. Ынчалза-даа бедүүн чемнер белеткелин уламчылап, 100 тонна зелёнканы планныг онаалдага немей белеткээр, 50 тонна бүрүнү чыырлар.

Сүт-бараан фермазының саанчылары болгаш кадарчылары шудургу ажылдааннар. Малчыннар сүт саалдазын көвүдедип, оөң бараанныг чөруун бедитпишаан, күрүнеге сүт садарының чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен. Хүлээп алыышкын пунктуларынче сүттү 250 тоннаны чорудар планын 270 тонна ажыг кылдыр күүсеткен. Ферманың коллективи боттарының бар аргаларын санап келгеш, чыл онаалдазынга немей 55 тонна сүттү бо чылдың төнчүзүнге чедир садарын хүлээнген.

МАЛ ЧЕМНЕРИ БЕЛЕТКЭЭР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННАРНЫҢ 1975 ЧЫЛДЫҢ СЕНТЯБРЬНЫҢ ҮШКҮ ОН ХОНУУНДА СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫЖЫНЫҢ ТҮҢНЕЛДЕРИ

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профэвилелдериниң область Чөвүлели болгаш ВЛКСМ обкому мал чемнери белеткээр талазы-биле районнарның социалистиг чарыжының түңнелдерин үндүргеш, сентябрь 23-тен октябрь 3-ке чедир үе иштинде Бай-Тайга, Кызыл, Каа-Хем, Чөөн-Хемчик, Тес-Хем районнарның колхозтары болгаш совхозтары мал чемнерин белеткээр ажылды өске черлерден бедик темпилиг чорутканын демдеглээн. Республикага ниитизи-биле сиген белеткелиниң немелде өзүлдези 5 хуу турган болза, бо районнарга 5,4-тен 11,1 хуу четкен. Мөңгүн-Тайга, Өвүр районнар сиген белеткээриниң доктааткан планнарын ажыр күүсеткен.

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профэвилелдериниң область Чөвүлели болгаш ВЛКСМ обкомунуң доктаалында 1975 чылдың сентябрь айының үшкү он хонуунда мал чемнери белеткелиниң талазы-биле социалистиг чарыштың тиилекчилери кылдыр дараазында районнарны санаан:

ТӨП ЗОНАДАН — Кызыл район (СЭКП райкомунуң секретары эш К. Н. Шулуу, райкүүском даргазы эш А. К. Бакулин, ВЛКСМ райкомунуң секретары эш Г. А. Медведев).

БАРЫЫН ЗОНАДАН — Бай-Тайга район (СЭКП райкомунуң секретары эш Д. С. Данзын-оол, райкүүском даргазы эш Р. С. Хунай-оол, ВЛКСМ райкомунуң секретары эш С. С. Хертек).

МУРНУУ ЗОНАДАН — Тес-Хем район (СЭКП райкомунуң секретары эш П. Т. Дамба-Хуурак, райкүүском даргазы эш Н. В. Чындагыр, ВЛКСМ райкомунуң секретары эш А. О. Комбу).

СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профэвилелдериниң область Чөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын Кызыл, Бай-Тайга болгаш Тес-Хем районнарга тывыскан.

Сиген белеткелин ам-даа үргүлчүлээрин, ыяш бүрүзүн чыырын, мал чемнерин фермаларже болгаш мал кыштагларынче сөөрттүрүн, чоокку хүннерде ажаап алыышкын ажылдарын доозарын, тараа савацын, ногаа сыптарын бүрүнү-биле чыып алырын, бо чылдың октябрь 20-ге чедир мал кыштагладыышкынын дүрген темпилиг белеткеп доозарын СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, көдээ ажыл-агый органнарынга, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчуларынга база специалистеринге дааскан.

ШАНДА ИШ

«Улуг-Хая» совхозтуң кол тараалаң чери Арыг-Бажы салбыры. Ында механизастаттынган улуг шаңны, тараа складтарын, серилерин дүжүттү ажаап арыглаарынга таарыштыр тургускан.

Бо хүннерде ол шаңның девискээринде кырлаң-кырлаң дөңнер кылдыр овааланы бергилээн чыдар алдын сарыг тарааны көөрге магалыг. Ында элээн каш кижи тараа арыглап турар, ажыл-иш хайнышкынныг.

Совхозта дүжүт ажаалдазы кидин-түлүк. Ховуларда чээрби хире комбайнның шимээн-даажы эртенден орай кежээге чедир үзүктелиишкин чок. Комбайннардан шаңче тараа сөөрткен автомашиналар үзүктелиишкин чокка кээп турар болду. Ынчангаш шаңда тараа шыгжамыры хүн келген тудумна көвүдеп кел чыдар. Ам 1049 тонна тараа ында дүжүрттүнген. Бо дээрге агаар-бойдустуң байдалы берге үеде эвээш эвес дүжүт. Ону сайгарып, арыглаарынга улуг күш негеттинер — деп, шаң эргелекчизи И. Хурагандай чугаалады.

Шаңда ажылды ийи ээлчеглиг организастаан. Үжен ажыг кижи доктаамал ажылдап, эки шынарлыг тарааны уруп алырынга үлүүн киирип турар. Олар ам 200 тонна кызыл-тасты арыглааш, аңмаарлаан. Оон артканын кургадыр, арыглаар, келир чылдың дүжүдүнге ажыглаар кылдыр белеткээри үргүлчүлевишаан.

Шаңда тараа арыглап турарлардан А. Калын-оол, А. Комбу, М. Чадамба, З. Ыйма олар чарыштың мурнуку одуруунда кирип, эш-өөрүнге үлегерин көргүзүп мактатканнар.

Совхозтуң тараа шөлдеринде ам-даа 2800 гектар хире тараа бар. Ону кыска хуусаада, агротехниктиг бедик деңнелге ажаап алыр дээш социалистиг чарыш тараажылар ортузунда улам калбарып турар. Комбайнерлерден В. Кызыл-оол бо сезонда 96 тонна тараа бастырар планын 100 тоннага күүсеткеш, чарыштың тиилекчизи болган. П. Каванов 91, Д. Чаш-оол 87, Э. Маспың-оол 80 тонна тарааны бастырганш база мурнуку одуругда киргеннер.

О. ТАВАА.

Улуг-Хем район.

1975: БЕШ ЧЫЛДЫҢ ДООЗУКЧУ ЧЫЛЫ

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың рудниинде даг массазының өрүмнекчизи Кандан-оол Аракчаевич Хомушку мурнакчы ажылдыгларның бирээзи. Экскаваторларның тура дүшпес ажылдаарынга бүгү ажылдарны ол белеткеп турар. Бедик мергежилдиг ажыл-ишчи К. Хомушкунуң кызымак ажылын оөң эш-өөрү мактап чугаалажыр.

Комбинаттың ийиги ээлчээниң кургаг рудалар складында монтажник комсомолчу Геннадий Боровик—«Сибирьстальконструкция» трестиң мурнакчыларының бирээзи. Хүн нормазын ол 120 хуудан кудулатпайн мурнакчыларның одуруун төлептиг ээлеп турар.

ЧУРУКТАРДА: К. Хомушку, Г. Боровик.

В. МААДЫР-ООЛДУҢ фотозу.

ДАРЫЙ ХАРЫЫЛАЗЫН

АК-ДОВУРАКТА

Бүгү-эвилел ужур-дузалыг «Тыва даг-дүгү» комбинатка ажылдаары-биле республиканың районнарындан, чурттуң хоорайларындан келген хөй-хөй аныяктар Ак-Довурак хоорайда чурттап, ажылдап, боттарының төлептиг ажыл-ижин Төрээн чуртка бараалгадып турар. Ажыл-ишчи аныяк хоорайның Постоянныйга чеде бергеш, ажылдап чоруп-даа, ажылдап кээп-даа турарларны сонуургап көөр болзуңарза оларның хөй кезии-ле аныяктар. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың чылда 195 муң тонна даг-дүгү бээр күчүлүг ийиги ээлчээн бо чылын ажыглалгага киирер дээш кызымак ажылдап турар ажыл-ишчилерниң дугайында чоргааралдың хөй-хөй макталдыг сөстерин дыңнап болур.

Ынчалза-даа, ажылчын күштү ажыглаар, оларның ажылдаарынга, чурттаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузар, оларның ортузунга кижизидилге, политмассалыг ажылдарны чорудар ажылдарда улуг четпестер бар.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың тудуун организастаанында, ийиги ээлчегниң тудуунда ажылдап турар ажылчыннарның кижизидилгезинде улуг четпестер болгаш ажыглаттынмаан курлавырлар бар дээрзин СЭКП обкомунуң бюрозунуң «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги ээлчээниң тудуун 1975 чылда доозар талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» доктаалында айыткан. Ажыглалга кирер комплекске бо чылын шиңгээдип алза чогуур капитал салыышкыннарның чүгле 52,4 хуузун эрткен сес айларда шиңгээдип алганы маңаа барымдаа болур.

Ажылда хожудаашкыннарның чылдагааннарының чүгле чаңгыс талазын—ажылчын күштү комбинатта канчаар ажыглап турарын, оларның хандырылгазында чамдык четпестерни маңаа көргүзер бодадым.

«Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң ажылчыннарының № 3 ниити чуртталга бажыңы.

— Ажылчыннарның кайы хире чурттап турарын көөр, олар-биле чугаалажыр дээш келдивис, Нина Иосифовна—деп, кижизидикчи дежурный Анфимовадан чугаа эредивис. Ол аары кончуг улуг тыныгаш:

— Бисте бо талазы-биле байдал кончуг багай. Ону силерге көргүзери безин ыядынчыг-дыр—дээш, 3-кү каътче эдертип үндүрдү. Ажыл шагы эгелээ-ле 2 шак боол турда, чурттакчылар-даа өрээлдеринде чок боор—деп, бодал-биле бир өрээлдиң эжиин ажыткаш, кайгай-ла бердивис: таакпы ыжы өрээлди долган, ол ыш аразында кезек кижи көзер ойнаап олурлар. Өрээлдиң шалазы та кежээ чугдунган чүве—хирин чүгле хүүрек-биле аштап болур дизе хөөрем болбас.

— Дүнеки ээлчегге ажылдаан өөрүвүс удуп чыдырлар, а бис үе эрттирип, ойнап ор бис.

— Силер база дүнеки ээлчегге ажылдааныңар ол бе?

— Чок, бо эртен ажылга баарывыска материалдар чок болду, соокта кудумчуга чеже турар боор—чедип келдивис.

Оон-даа өске өрээлдерде байдал база ындыг: материалдар, чепсек-херекселдер чок болганындан ажылчыннар өрээлдеринде чедип келген, үнелиг үе-шакты халас эрттирип, көзер ойнап олурар. Ниити чуртталга бажыңының өрээлдеринде солуннар-даа, радио-даа чок.

— Комбинаттың ийиги ээлчээн чогуур үезинде ажыглалга киирерингe дузалажыр, аңаа үлүг-хуувусту киирер дээш келген бис, а бисти чөп ажыглавайн, ажыл-биле хандырбайн турарынга хомудап тур бис, ам чанар үевис чоокшулап келди—деп, Красноярск, Новосибирск, Горький, Абакан, Ачинск хоорайлардан келген ажылчыннар хомудап чугаалады.

Комбинаттың ийиги ээлчээнге организастыг чыылда-биле ажылдап келген кижилер хөй, оларның саны хүн бүрү немежип турар. Ынчалза-даа оларны ажылдаар, чурттаар чер-биле хандырар талазы-биле ажыл база кошкак.

Постоянныйның кедээзинде чыскаалдыр тургускулап каан вагончугаштарда районнардан келген ажылчыннар чурттап турар деп дыңнааш, аңаа чеде бердивис.

— Өвүрдеп келдивис. Ажыл-биле-даа хандырбады, чурттап турар черивис-даа соок, акшавыс-даа чок. Өөрүвүс чаңгылаптылар, бис база даарта чанар бис. Маңаа чурттаары берге-дир—деп, «Кызыл тук» колхозтан келген оолдар чугаалады. Бай-Тайга районнан «Кызыл үлетпүр тудуг» эргелелинден келген ажылчыннар-биле чугаалаштывыс: ажыл-биле хандырбаан, чурттаар чери соок, орун-дөжек херекселдери ай чедир солуттунмаан, эргелелдиң-даа, комбинаттың-даа удуртукчу даргалары маңаа чорбаан болду.

— Чаа келген ажылчыннарны уткуп хүлээп ап, комбинат-биле таныштырып, хоочуннар-биле ужуражылгаларны организастап, ниитизи-биле—оларга бүгү таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар бис—деп, ол талазы-биле бистиң айтырывыска «Тыва даг-дүгү» тудуг» эргелелиниң начальнигиниң кадр, амыдырал хандырылга талазы-биле оралакчызы (ында партия организациязының секретары) Ю. Н. Шагдыр арны безин хуулбайн чугаалап эгеледи. А кажан көргенивис байдалды даргага чугаалаарывыска, оон арны хуулуп, тура халып келгеш:

— Бистиң ажылывысты чүге хынап чораап силер, бодувус билир бис—деп, кылыктанган, кабинединге ыңай-бээр бастырып турда, «Тыва тудуг» трестиң эргелекчизиниң оралакчызы эш В. Казак кирип келгеш осжуктуруп, парлалга ажылдакчыларының көргени фактылар шын, ону солуурга чырыдары чөптүг дээрзин чугаалап, партийжи эвес чаңдан дарый адырлырып эш Шагдырга сүмеледи.

Сентябрь 25-теги байдал-биле алырга, республиканың районнарындан организастыг чыылда-биле келген 263 кижиниң 158-и, комсомолчу путевка-биле келген 143 кижиниң 83-ү чана берген.

Байдал мындыг турда ажыл кудурукталып турбайн канчаар.

М. КАЛЧАН,
«Шынның» тускай корр.

Мал чеминиң белеткели

СОРУКТУГ ИШЧИЛЕР

Өвүрнүң Торгалыг, Чаа-Суур тавараш Ак-Чыраа, Сарыг-Хөлче углай хаптывыс. А кажан Ирбитей аксынга келиривиске ону дургаар ак-ак өглер-ле хөй. Кодан-кодан шээр болгаш бода мал одарларны тарай чаптылган. Успа-Хөлдүң мурнуу-барыын талазын хүрээлээн тайгалар кышкы бөргүн кедипкеп. Хөй-ле шынаа, хөлчүгештер. Оларның кыдыын хыыргыыш хүрээлээн. Пресстээш, тейлендир чыгган сарааттар бараны хөй болду.

Тес-Хем районнуң «О. Шынаа» совхозунуң Ак-Чыраа салбырының сууржугажын таварааш, чыраалыг шынааже кириптивис. Хөй адыр орук белдири. Элээн каш ажыл-агыйлар аттарын бижээш айтыр согуннар. «Большевик» дээш согунчугаштың уу-биле машинавыс шуудап хапты. Кезек-кезек чыраалыг черлерниң сигенин чүү дээр.

Чаңында улуг сараат кырында кызыл тук киискээн маңган ак өг. «Большевик» совхозтуң комсомолчу-аныяктар бригадазының турлаа. Кашпык-оол Моңгуш бызаанчылавышаан, хөөмей-сыгыдын салып орда өгге чоокшулап чеде бердивис.

— Бо чоок-кавының сигенин, хыыргыыжын арылдырдывыс. Ам куду, ыракта кезип, белеткеп тур бис. Сарааттарны мал үрептер дээш турлаавыс шимчетпейн, ону хүндүс ээлчегбиле ээлеп, сарааттарывысты карактап келдивис. Бөгүн мен ээлеп турарым бо. Шаавыс-биле талыйтыр-ла кылдывыс — дээш, эш Моңгуш өөрүнүң барган уунче айытты.

Тереӊ сигенниң хыыргыыжының элбээ магалыг. Удатпаанда сигенчилерге дужа бердивис.

Бригадир коммунист Д. Куулардан оларның ажыл-амыдыралын сонуургадывыс.

— Каңдаашкынның уржуундан мал чеминиң курлавырын тургузары кызагдаан. Ынчангаш партком, комсомол комитеди болгаш совхоз дирекциязы комсомолчу-аныяктар бригадазын организастааш, Ак-Чыраа шынаазындыва чоруткан. Эгезинде 100 тоннаны белеткээрин хүлээнген бис. Сөзүвүстү ээлеп, август ортан үезинде 130 тоннага күүсеттивис. Ынчан 70 тоннаны немей белеткээрин хүлээнгеш, сентябрь 25-ке чедир 390 тоннага күүсеттивис. Оон кырынга 150 тонна мал чемин немей белеткээрин СЭКП райкомунуң, райкүүскомунуң райпрофэвилелдиң болгаш комсомол райкомунуң бригадалар аразынга шилчиир Кызыл тугун хүлээп ап тура хүлээндивис. Ону октябрь онга чедир күүседир бис — деп, бригадир чугаалады.

Оларның күш-ажылын организастааны эки. Оон бүдүрүкчүлүү бедик. Хүнде 10 тоннадан эвээш эвести кезип, пресстеп турар. Прессте болгаш хепээнизэшкинде трактористер Д. Ховалыг, С. Куулар, чудүрүлгеде Э. Куулар, А. Кара-Моңгуш, А. Кара-Сал, О. Куулар, Б. Настыков, О. Кара-Сал, М. Седен-Доржу, О. Седип, М. Куулар, К. Моңгуш олар кызымаккай ажылы-биле мактатканнар.

НЕМЕЙ 100 ТОННАНЫ

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң сигенчилер бригадазынга орук айы-биле четтивис.

Колхоз ниитиниң малынга 1800 тонна чем белеткээр планын 1821 тоннага күүсеткеш, аңаа немей 100 тоннаны белеткээр сорулга салган. Ону октябрь онга чедир күүседирин сигенчилер аазаан. Ак-Чыраада С. Ооржактың удурткан бригадазының ишчилери колхозтуң сиген планын күүсединге үлүүн киирип, 1508 тоннаны белеткээн. Азы боттарының онаалдазындан 596 тоннаны ажырган.

— Мал чемин кезип, пресстээрин база колхозтуң кышкы мал турлагларынга сөөртүп чедирерин үргүлчүлеп турар бис. Мал чемин сөөртүрүнге «Сельхозтранстың» Чадаана автобаазазы боттуг дузаны чедирип турар — деп колхоз баштаар черниң даргазы С. Ооржак чугаалады.

КОЖА ТУРУШКАШ, ДУЗАЛАШПЫШААН

Чөөн-Хемчиктиң Ленин аттыг колхозунуң, «Тыва» совхозунуң, Мөңгүн-Тайга районнуң «Мөген-Бүрен», «Малчын» колхозтарының бригадалары. Олар кожа чурттап, ажыл-ижинге дузалашпышаан, дыштаныр шактарында спортчу маргылдааларны эрттирип турар болду.

500 тонна мал чемин белеткээри-биле СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар болдурган күш-ажылчы ээлчегге турушпушаан, Ленин аттыг колхозтуң комсомолчу-аныяктар бригадазы (бригадири О. Билчир-оол) онаалдазының кезиин белеткээн.

— 250 тонна мал чеми белеткээр планывысты октябрь 15-ке чедир күүседир аргалыг бис — деп, Сергей Оңдар өөрүнүң күзел-бодалын илергейледи.

Ыраккы Мөңгүн-Тайганың «Мөген-Бүрен» колхозунуң сигенчи бригадазының ишчилери ол хүнгү ажылын доозуп, турлаанче аъттаныр деп турда четтивис. Бригадири Чуглур-оол Иргитович Дэрын-Базыр мынча диди:

— Бис бо шынаага августа келдивис. 200 тоннаны белеткээр сорулгалыг бис. Ынчангаш күштерни таарыштыр хуваагаш, соруккур ажылдап турар бис. Хол кадыыры биле 9 кижи кезип турар. Кезип, пресстээринде кезер машиналыг 2 тракторну быжыглаан. Ам кылган ижиивис 210 ажыг тонна. Оон 40 тоннаны колхозта чедирип дужааган. 50 тоннаны немей белеткээр сорулга салдынган. Трактористер Ч. Хертек, В. Моңгуш, Н. Салчак, М. Доңгак болгаш өскелерниң-даа кызымаккай чоруун мактаваас арга чок.

— Кожавыста Ленин аттыг колхозтуң мал чеми белеткээр бригадазы-биле чарыштыг ажылдап турар бис. Чарышка аштырбас дээш туржуп тур бис — деп В. Моңгуш чугаалааш, кожалары-биле аралажып, дузалажып турарын немеп кагды.

Турлааның чоогунда кончуг улуг сараатты бедидир тургузупкан «Малчын» колхозтуң сигенчилер турлаа. Ол комсомолчу-аныяктарның. Аныяк кыс водовозун улуг сава чанынга тургускаш, сугну аксы берди. Саваларны долдургаш, база хапты.

— Нина Иргит өреслe ийи. Чүгле бистиң районнуң мал чеми белеткээр бригадаларынга эвес, Чөөн-Хемчиктаң бригадаларынга база суг чедирип турар. Ам Чөөн-Хемчиктиинге баары ол-дур — деп, повар Татьяна Бүрбү чугаалааш, чемгерикчилеринге амданныг чемин үлей берди.

Ол бригадада 15 кижи бар. Беш кижи кадыыр-биле кезип турар. Техниканы оларга быжыглаан. 300 тонна мал чемин белеткээр планын 250 тоннага күүсеткен. Оон 70 тоннаны Мугур-Аксыңда сөөртүп чедирген. Бригадир О. Саая онаалданы чоокку он хонукта күүседирин илергейледи. Суг доңа бээрге ажылын кыжын база уламчылаар.

Трактористер К. Доңгак, В. Салчак, хол-биле кезикчилер К. Оңдар, К. Салчак, автомашина чолаачылары А. Дыңзыг-оол, В. Салчак, Н. Иргит, поварлавышаан, белүкчүде ажылдап турар Т. Бүрбү болгаш оон-даа өскелер эң-не шудургу, макталдыг ажылдап турар.

Алдын сарыг хыыргыышты «Беларузунуң» кезер машиназы-биле С. Куулар хээп, тура дүшпейн кестирип чоруп тур. Оон үстүү талазында тракторист К. Оңдар өөрү-биле ону пресстээн. «Тыва» совхозтуң дирекциязы бригаданы озалдадып чоруткан. Бригаданың планы эвээш эвес: ноябрь 1-ге чедир 500, а кыжын 1000 тонна хыыргыышты белеткээр. Ам 70 тоннаны белеткээн.

УДУРТУКЧУЛАРНЫҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ

Хөлчүгеш чоогунда «Чыраа-Бажы» совхозтуң мал чеми белеткээр бригадазы. Бригаданың ажылының темпизи бедик, күш-ажылды организастааны эки. Бригаданың ишчилери 800 тонна мал чеми белеткээр планын 390 тоннага чедире берген.

Ол бригаданың бригадирлери — М. Лопсаң-Сүрүң биле С. Комбу. Олар бригадазынга доктаамал турбастар. Кайызындаа Чыраа-Бажынче чанаттааш, неделя ашкаш кээр. Совхоз удуртукчулары база хаая кээп турарын сигенчилер хомудадды. Мурнакчыларга моральдыг болгаш материалдыг деткимче көргүспейн турары элдептиг.

Кара-Булак деп черде августа белеткээн, сарааттаан 100 ажыг тонна сигенни Х. Оңдарга кадартып каан. Ол элээн таңныылдааш чанып чоруй барган. Хайыраан сарааттарны чоок-кавы малчыннарның малы чип, сава бээн туруп берген.

ЧЫЛ ПЛАНЫ 13 МУҢ ТОННА

Тоолу-Аксының Коп-Терек деп черде мал чеми белеткээр республика ужур-дузалыг участок. Ында ажыл-биле база таныштывыс. Бригадир М. Сүрүн мынча диди:

— Кижи саны эвээш-даа болза, чаа техника-биле бүрүн хандыртынган участок чүве. «МТЗ-80», «ДТ-20», «ДТ-75», «Т-74» маркалыг 10 ажыг тракторну, 4 пресс-подборщикти, ийи грэбльни быжыглаан. Участоктуң ишчилери 3000 тонна сигенни, 10.000 тонна хыыргыышты чыл дургузунда белеткээр. Күш-ажылды организастааны багай эвес. Ам 800 ажыг тонна сигенни белеткээш, кажаалаан.

Участоктуң ишчилери чаа солун, сеткүүл албайн турар. Боттарында бар кино үндүрер аппарат үрелген. Ынчангаш кино көрбестээн. Бо дугайын «О. Шынаа» совхозта партком кичээнгейге алза чогуур.

Ак-Чыраада мал чеми белеткээр бригадалар СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш соруккур ажылдап турарлар.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

Хүлээлге күүсеттинген

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың костуу» совхозтуң Торгалыг салбырының партия эге организациязының секретары Натпит-оол Чамзырынович Казакка удурткан сиген белеткээр бригадазы 2840 тонна сиген кезер планын август 31-де-ле күүсеткеш, партияның XXV съездизинге уткуштур 900 тонна сигенни пландан ажыр белеткээр немелде хүлээлгени алгаш, сентябрь 30-де ол хүлээлгезин күүсеткен, ам меде ажаалдазынче ук бригада кирипкен.

Б. СААЯ.

СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш

КҮШ-АЖЫЛЧЫ ИДЕПКЕЙНИҢ КӨДҮРЛҮҮШКҮНҮ

Чурттуң өске бүгү черлеринде ышкаш, «Хемчик» совхозтуң ажыл-ишчилериниң ортузунда съезд мурнунуң чарыжы улам калбарып турар. «СЭКП-ниң XXV съездинге аадар болдурган социалистиг чарышты бүгү улусчу болдуруп, ажыл-ишчи бүрүзү, коллектив бүрүзү бодунуң бедик бүдүрүкчүлүг, бодун бердинген күш-ажылы-биле бүдүрүлге планнарын база социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседиринге улуг салыышкынны киирзин дээш бүгү ажылчыннарны, колхозчуларны, инженер-техниктиг ажылдакчыларны ол чарышче хаара тудар» деп, СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш дугайында СЭКП Төп Комитединиң доктаалында айтып турар.

Совхозта партком болгаш партия эге организацияларының ол доктаалды хову бригадаларында, звеноларда тараажыларга болгаш хойжуларга база өске-даа ажыл-ишчилерге таныштырган соонда оларның күш-ажылчы идепкейи улам-на хайныгып үнген. Совхозтуң чамдык бригадаларының ажыл-ишчилери СЭКП ТК-ның ол доктаалын таныышкаш, бедиткен хүлээлгени алгаш, оларны ажыл-херек-биле күүсеткен.

Манаа холбаштыр чамдык чижектерден көрээл. № 1 хову-трактор бригадазы (бригадири коммунист Саая Достак-оол) 165 тонна сиген белеткээр планныг турган, 200 тонна чедирер деп хүлээлгени алган турган. Ону август 17-де-ле 259 тонна кылдыр күүседипкен. Ол ышкаш ийиги хову бригадазы 150 тонна сиген белеткээр планын 160 тонна кылдыр күүсеткен. Совхозтуң дирекциязы болгаш партком база өске-даа хөй-ниити организациялары ниитиниң малынга чем белеткээрин эң чугула, шалыпчы фронт кылдыр санааш, олче бүгү күштү мооннээн. Ылаңгыя суурнуң бүгү чурттакчыларын, херээженнерни хаара тудар сорулга-биле агитквартиралар аайы-биле чарышты база калбарткан. Агитквартира бүрүзү 2 тонна сигенни, бир тонна будук-бүрүнү чыыр хүлээлгени алгаш, олар ону ажыр күүсеткилээн.

Күскү сезоннуң чугула кампаниязының үезинде партком, профэвилелиниң ажылчын комитеди чарыштың калбак нептерелдини, дээштиниң бедидер сорулга-биле ооң негелделеринге немелделерни киирген болгаш түңнелин 5—10 хонуктап үндүргеш, ооң тиилекчилеринге шаңналдарны бригадалар, звенолар хуралдарынга байырлыг байдалга тывсыры чаңчыл апарган. Ажыл-ишчилер ортузунга калбарган чарыштың ачызында сентябрь төнчүзүнге чедир совхоз 1227 тонна сиген белеткээр планнын 85 хуузун, 150 тонна сенажты, 115 тонна будук-бүрүнү, 868 тонна силосту белеткеп алган. Мал чеминиң белеткелинге эки көргүзүглери дээш ажыл-агый СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчиир Кызыл тугун ийи катап чедип алган. Совхозта мал чемнерин белеткээри ам-даа үргүлчүлеп турар.

Партком болгаш профэвилелиниң ажылчын комитеди чарышты организастаарда, ооң түңнелин үндүрерде кылдынган ажылдарның сан түңнүнден ангыда, кол кичээнгейни ооң шынарынче угландырып турар. Ол болза чамдык кижилер совхоз бүдүрүлгезинге ажылдап турган, чүгле сан сүреринче сундуккаш, ооң шынарынче сагыш салбас чорукту болдурбазынга идиг болган.

Ажыл-ишчилер ортузунга социалистиг чарышты калбак нептерелдиг кылдыр организастаарының, ооң дээштиниң болгаш ажыктыын бедидериниң дугайында айтырыгларны парткомнуң база коммунистерниң хуралдарынга чугаалажып келген. Чижээ, ажыл-агыйда социалистиг чарышты канчаар организастап турарының дугайында профэвилелиниң ажылчын комитединиң даргазының илеткелин партком хуралынга ийи удаа дыңнап чугаалашкаш, бо чугула ажыл-херектиң чедер-даа, четпес-даа талаларын хандыр сайгарып көрген болгаш аңаа тодаргай угланыышкынны берген. Ооң түңнелинде совхозта ажыл-ишчилерниң хөй нуруузу чарышта хаара туттунган болгаш оларның хөй-хөйү, ылаңгыя коммунистер совхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчылары болуп турар.

Чижээ, коммунист тракторист Ооржак Каадыр-оол, малчыннар Хомушку Базыр, Хомушку Сат, саанчылар Саая Көк-кыс, Зоя Саая, суггатчы Кара-оол Чүнней олар хууда беш чыл планын шагда-ла күүседипкеннер. Совхоз бүдүрүлгезиниң өске-даа адырларында үстүнде адаанывыс дег мурнакчыларны хөйү-биле адап болур.

СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты калбак нептерелдиг, дээштиг кылдыр организастаарының эргежок чугулазын бодунуң доктаалынга айыткаш, партия Төп Комитеди съездиге белеткел-биле холбаштыр бүгү масса-политиктиг болгаш организастыг ажылды чоннуң күш-ажылчы идепкейиниң көдүрлүүшкүнүн быжыглаарынче болгаш хөгжүдеринче угландырарын партия, совет, профэвилел болгаш ажыл-агый органнарынга саналдаан болгай. Амгы үеде совхозтуң парткому бо угланыышкын-биле чамдык ажылдарны чорутпушаан, съезд мурнунуң чарыжын организастап турарында чедер-даа, четпес-даа талаларны хандыр анализтээш, четпестерни чайладырынче профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының кичээнгейин угландырып турар.

Ылаңгыя бисте чарышты социалистиг хүлээлгелерни долдур болгаш ажыр күүседиринге чедир угландырып шыдаваан, ооң дээштиг салдары ам-даа чавыс. Чамдыкта ооң түңнелдерин чогуур өйүнде үндүрбес, чарыштың калбак нептерелдиг болурунга хана солуннары, агитхуулус, «Крокодил» ышкаш көскү агитацияның өске-даа хевирлерин чедир ажыглавайн турар бис. Агитбригада чамдыкта ажылдавайн баар, ыраккы черлерде ажылдап, чурттап турар малчыннарга лекция, беседа ээвээш чоруттунуп турар.

Бо-даа база өске-даа четпестерни съездиге күжениишкинниг белеткелдиң бо хүннеринде чайладыр дээш парткомнуң талазындан ам-даа шудургу ажылдарны чорудар апаар. Совхозтуң дирекциязы болгаш ында партком, профэвилелиниң ажылчын комитеди болгаш өске-даа хөй-ниити организациялары ажыл-херектиң үре-түңнелин ханы болгаш бот-шүгүмчүлекчи ёзу-биле анализтевишаан, съезд мурнунуң чарыжының дээштиин, ажыктыын улам бедидер талазы-биле хемчеглерни ап турган, ажыл-ишчилерниң күжүн доозукчу чылдың планныг онаалдаларын күүседиринче, СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуурунче мобилизастап шыдаар.

Б. МОНГУШ,
«Хемчик» совхозта партком секретары.

КОММУНИСТЕР МУРНУКУ ОДУРУГДА

Кызылдың районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкынының коммунистери бүдүрүлгеге боттарының төлептиг үлүүн идепкейлиг киириштирип турарлар. Ооң бадыткалы Н. Злыгостев, Г. Попкин, П. Байыр-оол болгаш оон-даа өске коммунистерниң тоску беш чылда алган хүлээлгелерин күүсеткенинден көрүп болур. А аныяк коммунист Б. Доргай беш чыл планын эрткен чылдың сентябрьда күүсеткен.

Партбюро хуралынга тус-тус коммунистер-биле чугаалажып, оларның отчеттарын ап турар бис. Комбайннар болгаш тракторлар моторунуң септекчизи Петр Байыр-оол база бодунуң ажыл-ижин чугаалап берген. Ол үлегерлиг коммунистерниң бирээзи. Ооң кылган ажылының шынары кезээде бедик. Боду хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг. Ындыг болурга өөрү ону партбюро кежигүнүнге соңгуп алган. Ол агитатор хүлээлгезин база эки күүседип турар.

Партия эге организациязы коллективке социалистиг чарышты организастаарын болгаш черле кижизидилге ажылын багай эвес чорудуп турар. Ооң түңнелинде «Сельхозтехника» каттыжыышкыны сентябрь айның продукция сайгарар планын 113,6 хуу күүсеткен, мурнакчыларның саны эрткен чылгызындан оранчок көвүдээн. Машина-техниканың ажыглалы болгаш кадагалалы, эртемниң чедиишкинин болгаш мурнакчы дуржулганы ажылаары база экижээн.

Кызылдың районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкынының партия эге организациязы коллективтиң кежигүннерин партияның XXV съездизин төлептиг уткуурунче мобилизастап турар. Олар партияның съездизинге күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээрзинге долу бүзүрелдиг.

А. СКРИПАЛЬЩИКОВА,
Кызылдың районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкынында партия эге организациязының секретары.

ФОТОИНФОРМАЦИЯ

Беш чылдың доозукчу чылының планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүседир, СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышка Кызыл районнуң «Көк-Тей» совхозунуң саанчылары, бызаа ажаакчылары шудургу киржип турар. Ферманың ажыл-ишчилериниң ортузунга чарышты дээштиг организастаанындан бедик көргүзүглерни чедип ап турар мурнакчылар хөй.

Саанчылар ортузунда социалистиг чарышка эрткен айларда Т. З. Конобеевская (үстүнде чурукта) бирги черни ээлээн. Төрүүр бир инектен 2280 килограмм сүттү ол саап алган. Аныяк саанчы, комсомолчу Наталья Ооржак (ортузунда чурукта) бодунуң кызымаккай күш-ажылы-биле үшкү черни ап, төрүүр бир инектен 1977 килограмм сүттү саган.

Ол ышкаш бызаа ажаакчызы Агафья Гурьяновна Агапова бодунуң социалистиг хүлээлгезин база бүзүрелдиг күүседип турар. Ооң хүлээнген бөлүүнде бир бызааның немелде деңзизи хонукта 800—900 грамм чедип турар. (Адаанда чурукта).

Совхозта элээн хөй мурнакчылар боттарының беш чылда алган хүлээлгелерин күүседипкен.

В. МИРЦЕВТИҢ фотолары.

АВТОНОМНУГ РЕСПУБЛИКАЛАРДА

КОНТРОЛЬ ЧУРАГАЙЛАРДА ТӨЛЕВИЛЕТТИНГЕНИН ЁЗУГААР

Чуваш республиканың агрохимия лабораториязының специалистери Аликовск болгаш Вурнар районнарга кодээ ажыл-агыйның ажыглалдыг черлерин шинчилээрин доосkan. Хөрзүнде кислотаның кайы хире барын, ында органиктиг бүдүмелдерниң болгаш азоттуң курлавырын анализтеп көргениниң түңнелдерин барымдаалап, шөлдерниң картограммаларын тургузар. Чемишчиилгелер төгериниң шын хемчээлдерин тодарадыр, черни эртемге үндезилеп чугайландырары колхозтарга болгаш совхозтарга дузалаар. А ол кончуг чугула.

Чаңгыс чүгле ирик хөрзүннү чугайландырары безин гектардан-на тараа культураларының дүжүдүн 2—3 центнерни, хөй чылда үнер сигеннерниң дүжүдүн 10—15 центнерни немей алыр арганы бээр.

Тоску беш чыл планнарының чылдарында Чувашияга 600 муң гектар тарылга черлерин, шыналарны болгаш одарларны шинчилээн. Республиканың ажыл-агыйларының деӊ кезии агрохимиктерниң черниң үнүш дүжүткүрүн бедидеринче угланган сүмелерин алган. «Сельхозтехника» каттыжыышкынының механизастаан отрядтары ол сүмелерни ажыглап турган, 200 муң гектарны чугайжыткан. Ындыг санны беш чылдың контроль чурагайлары-биле төлевилээн турган.

В. ЖЕЛЕЗНОВ.
(СЭТА-ның корр.)
ЧЕБОКСАРЫ.
Чуваш АССР.

• • •

ТУРАЛААН-НА МЕБЕЛИН КЫЛЫР

Даглыг Иристоннуң кызыл ыяжындан кылган мебельге садып алыкчылар калбак негелделиг. Удаттырып, бичииледип ап турар столдар, сервантылар болгаш трельяштар, платье шкафтары, ыяш чоңгузунуң плиталарындан кылган тумбочкалар болгаш журнал столдары база ыяштың үнелиг породалары-биле сиилип кылган эдилелдер хөй-хөй квартираларның ёзулуг каасталгалары болуп бар чыдар.

Орджоникидзе фабриказының коллективи республиканың мебельчилериниң аразында бирги черни быжыы-биле тудуп турар. Ооң цехтеринде херегледиң янзы-бүрү 200 чыгам херекселдерин белеткеп үндүрүп турар. Эптеп алыр диваннарның болгаш оруннарның баштайгы бөлүүн ол фабрика садыг организацияларынче чаа чоруткан. Бо чылдың чүгле тос-ла айларының дургузунда безин маңаа пландан ажыр 15 муң рубльдиң мебелин кылып үндүрген.

Орджоникидзениң кызыл ыяштан мебель кылыкчылары СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш чарышка киргеш, чыл планын декабрь 24-тен орай эвесте күүседирин болгаш чыл төнчүзүнге чедир чонга эки шынарлыг 35 муң рубльдиң мебелин бээрин хүлээнген.

Т. ЕФИМОВ.
(СЭТА-ның корр.)
ОРДЖОНИКИДЗЕ.
Соңгу-Осетин АССР.

• • •

КУБАЧИНИҢ УРАН МАСТЕРЛЕРИ

Кубачиниң уран кылыглар комбинады 50 чыл болган. Алдынакчы дарганнарның улуг эвес артели ол үениң дургузунда чыл бүрү 2,6 миллион рубльдиң ювелирлиг кылыгларын бүдүрер, ёзулуг бүдүрүлге болу берген. Уран кылыглар болгаш сувенир-белектер бүдүрер талазы-биле беш чылдың онаалдазын бо коллектив мооңда чаа күүседипкен.

Кубачиниң алдынакчы дарганнары чүс-чүс чылдарда уламчып келген чаңчылдарны байыдып турар. Комбинатка сөөлгү беш чылда шиңгээттинген үжен хевириниң кылыглары чүгле бистиң чуртувуста эвес, харын оортан дашкаар черлерде-даа калбак сурагжаан.

Күүселдезиниң нарыны-биле онзаланып турар доңгалар, вазалар, таваактар, сервизтер, херээженнерниң каас эдилелдери кезээде хөйү-биле негеттинип турар. Кубачи мастерлериниң кылган үгүлзалары черле онзагай. Кубачиниң кайгамчык онза шинчилиг кылыгларын делегейниң Брюссельге, Монреальга, Осакага, Брного болгаш өске-даа хоорайларга болгулаан делгелгелеринге делгээн. Чаа салгалдың мастерлери Р. Алихановтуң, Г. Магомедовтуң, Г. Чабкаевтиң, А. Абдурахмановтуң уран, шевер кылыглары делегейде алдар сурагны чедип алган.

Кубачи аалында ам уран кылыглар комбинадының чаа корпустарын тудуп турар. Ювелирлерниң үре-түңнелдиг ажылдаарынга бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар. Сувенир-белек кылыгларны чылда-ла үш миллион рубль түңге чедир кылырын төлевилээн.

В. РАТЕНКОВ.
(СЭТА-ның корр.)
МАХАЧКАЛА.
Дагестан АССР.

• • •

МӨҢГЕ ДОҢАТТА САДТАР

Якутскиниң кодээ ажыл-агыйлыг эртем-шинчилел институдунуң Покровскиде кат-чимистиң дуржулга участогунда байлак дүжүт алдынган. Ында үш чартык гектар шөлде яблоньнуң чээрби сортун, каттың янзы-бүрү чүс ажыг хайнактарын, инек-карааның ынча хире чүүл-бүрү хевирлерин өстүрүп турар. Чимистиг яблоньнуң бирги болгаш ийиги чылында ортумаа-биле ооң түс бүрүзүнден-не 22 килограмм нуруктуг чимистерни алган. Инек-карааның дүжүдү база эки болган.

Чимистиг ыяштарның, чайгаар үнген каттарның улам-на чаа-чаа сорттары дуржулга участогунга чыл бүрү көстүп кээп турар. Соңгу чүкте мөңге доңаттың зоназынга ол үнүштерни өстүрериниң могаг чок таладакчызы институттуң ажылдакчызы М. А. Черткова болуп турар. Кыдыкы Соңгу чүктүң кадыг-дошкун байдалдарында кат-чимистиг үнүштерни өстүрериниң талазы-биле бодунуң он беш чыл дуржулгазын кандидат диссертациязынга ол түңнээн.

Л. БУБЯКИН.
(СЭТА-ның корр.).
ЯКУТСК.
Якут АССР.

ТЕХНИКАНЫҢ ЧАА ЧҮҮЛҮ

КЕМЕРОВО ОБЛАСТЬ. Бачаттың Улуг Октябрьның 50 чылы аттыг хөмүр-даш разрезинде Белоруссияның автомобиль кылыр заводунуң коллективиниң кылгамы хөмүр-даш сөөртүр чаа автопоездизин шенеп көрүп турар.

Ол чаа машина 120 тонналы чүъктээр болгаш узуну 20 метр, бедии — дөрт чартык, дугуйлар аразы 5 метр. Чүъктүг ындыг автопоездиниң дөрт оруккa маңнаары шакта 60 километр.

Ол машина хонук иштинде 3—3,5 муң тонна хөмүр-дашты сөөртүп шыдаар.

ЧУРУКТА: хөмүр сөөртүр автопезд Бачаттың хөмүр-даш разрезинде.

А. КУЗЬМИННИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

Күш-ажылчы шалыпчы ээлчег

Кызыл районнуң «Тиилелге» совхозка дөртен шактың күш-ажылчы шалыпчы ээлчээн октябрь 1-де эрттирген. Түңнелдер өөрүнчүг болган. Механизаторлар ээлчег дургузунда 954 гектар черниң тараазын ажаап, 1100 гектар аңгысты аңдарган, 141 тонна саваңны пресстээш, мал кыштагларында сөөртүп чедирген.

Доржу Дандарның удурткан ийи дугаар бригадазы чарышка шылгарап, сес комбайн-биле 350 гектарның тараазын ажааган. Комбайнер бүрүзүнге 44 гектар онаашкан. Хоочун механизатор Куулар Баян-Далай 54, Александр Аңгыр-оол 53 гектар черниң тараазын ажаагаш, күш-ажылчы ээлчегниң шалыпчылары болган.

Трактористер Саар-оол Сундуй К-700 маркалыг трактор-биле ээлчегде 115, Григорий Моңгуш ДТ-75-биле 46 гектар аңгысты аңдарган. Саваң пресстээр звенодан Моңгуш Кара-оол 53, Ховалыг Көгел 45 тонна саваңны пресстээн. Көк сула ажааган звено 25 тонналы сараттаан. Аңаа Моңгуш Дүгер-оол шылгараан.

Чарышка шылгараан бригадага, звенога тус-тус мурнакчыларга совхоз дирекциязының, партия, ажылчын комитеттериниң шилчиир Кызыл тугун, вымпелдерни, өртектиг белектерни болгаш хлеб-дусту берип мөгейип, байыр чедирген.

К. ХЕРТЕК.

ХҮНДҮЛҮГ ЧУРТТАКЧЫ

Доржу Данчаевич Түлүш — «Торгалыг» совхозтуң Чаа-Суурда хүндүткелдиг кижилериниң бирээзи. Хоочун коммунист дыка хөй чылдарның иштинде хөй-ниити ажылдарынга идепкейлиг киржип келген.

Ниитиниң херээ дээш чүткүлдүг ажылдап чоруур бодуун ишчи амгы үеде лесник хүлээлгезин үлегерлиг күүседип, арга-арыгның төтчеглекчилеринге удур шыңгыы хемчеглерни ап чорудуп турар.

Д. Д. Түлүш суур чаагайжыдылгазының ажылынга кызымак киржип, янзы-бүрү ыяштарны тарып, өстүрүп, ооң өзүлдезинче чогуур кичээнгейни салып, тараан ыяштарны чай дургузунда доктаамал суггарып келген. Төлептиг хөй-ниитичиниң ажылының түңнели халас барбаан: күзүн, чазын тараан дыт, шиви, хадың, тал ыяштар эки өзүп мандаан.

Ооң бажыңынга кире бээрге оң-баазын чечектер өрээлдер санында боодалдар аайы-биле соңга караактарын дургаар тургулаар. Чурттап орар бажыңының хериминиң иштинде ыяштар база тарып өстүрген.

Чаа-Суур кодээ Совединиң хүндүлүг чурттакчызы Доржу Данчаевичини суурнуң чону шупту мактаар, аңаа чоргаарланыр.

Т. ДАМБАЖЫК.

Парлалга чагыдылгазы

ОРГАНИЗАСТЫГ ЭГЕЛЭЭН

Хоорайның өске коллективтеринде ышкаш, Кызылдың тудуг черлеринде парлалга чагыдылгазы организастыг эгелээн. Бо чугула политиктиг кампанияның ажылының баштайгы сентябрь айында безин «Кызыл-тудуг» эргелелиниң коллективи (парторганизация секретары А. М. Сухачев) 2022 рубльдиң солуннарын болгаш журналдарын бижиткен.

Коллективтиң иштинде эш Белковтуң бригадазы 197 рубльдиң, бистиң бригадавыс — 160 рубльдиң чагыдылгазын кылган. Кижиниң культурлуг амыдыралынга үнелиг, билиг-мергежилин бедидеринге идиглиг совет парлалганың ужур-дузазы улуг. Ол талазы-биле өскелерге үлегерлиг тудугжулар хөй. Чижээ, К. Кара-оол ам безин 24 рубльдиң, Д. Чүльдүм-оол 23 рубльдиң чагыдылгазын бижиткен.

С. САНДАН.

ШЫНАРЫ БАЗА ЭКИ

Кызыл районнуң Баян-Кол почта салбыры (начальниги Вера Ховалыг) «Х Улуг хурал» колхозта 1976 чылдың чагыдылгазын эки чорудуп турар. Чижээ, эрткен чылдың бо үезинде азы баштайгы үш неделяда 420 экземпляр солун болгаш журнал бижиткен турган, а ам 522 болган. Чагыдылганың шынары база мурнуку чылдардан эки.

Бо талазы-биле почтачыларның, хөй-ниити парлалга тарадыкчыларының ажылын мактаары чөптүг. Каш-да хүн иштинде Серенги Доңгак 140, Тамара Болдук — 130, Рэя Дайын — 120 экземплярны харылап турары участоктарынга тус-бүрү бижиткен.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

АЖЫЛ-ИШЧИ АНЫЯКТАР

Барыын-Хемчик районнуң комсомолчу-аныяктары тоску беш чылдың доозукчу чылында алган социалистиг хүлээлгелерин күүседип, партияның XXV съездизин күш-ажылчы белектерлиг уткуур дээш бо хүннерде кашпыр күжениишкинниг ажылдап турарлар. Ак-Довурактың аныяк тудугжуларындан, дашчыларындан, совхозтарның хову-шөлдеринде механизаторлардан, кадарчылардан, саанчыларындан беш чыл планын күүсеткен дугайында күш-ажылчы рапорттар комсомол райкомунга хүн бүрү кээп турар.

Районда комсомолчу-аныяктарның 57 коллективтериниң ам 11-и беш чыл планын күүсеткенин дыңнатканнар. Оларның аразындан бир дугаарында Кызыл-Мажалыктың туйбу заводунуң коллективи бо чылдың март 25-те беш чыл планын күүседипкеш, алган сөзүнге ээ болган. Ам ол коллективтиң аныяктары оңгу беш чылдың үлүүнде ажылдап турарлар. Комсомолчуларны бүдүрүлгеге быжыглап, кижизидер талазы-биле ында комсомол эге организациязының кылып турар ажылы солун. Комсомол эге организациязының секретары Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады А. Л. Ооржак ам 4 чыл улай ол комсомолчу коллективти башкарып, хөй ажылдарны чорудуп турар. Бо комсомол организациязы районга комсомолдуң чаа документилерин бир дугаарында солуур эргени чаалап ап, ону организастыг эрттирген. Ында 12 комсомолчулар кежээки школада, 5 кижи — Ак-Довурактың кежээки техникумунда өөренип, ажыл-ишти өөредилге-биле холбап турарлар. Бүдүрүлгениң сес аныяк ажылчыны ВЛКСМ Төп Комитединиң «Бүдүрүлгениң аныяк мурнакчызы» деп хөрек демдектери-биле шаңнаткан. Аныяктарны ажыл-ишке өөредип, кижизидеринге ында бригадир коммунист В. П. Трункинаның ролю улуг. Заводта ажыл-иштиң чедиишкиннериниң кол үндезини — социалистиг чарышты, күш-ажылды эки организастаанында.

Оларның үлегери-биле беш чыл планын «Тыва даг-дүгү» комбинаттың арыглал фабриказында улуг мастер Сайгит Гайдуллинниң удурткан ээлчээ, база тудугжу Галина Колляданың бригадазы болгаш өскелер-даа күүсеткен.

Ниитизи-биле районда 113 аныяк ажылчыннар хуузунда беш чыл планын күүседипкен. Райондан 5 аныяктар Тиилелгениң тугунуң чанынга чурукка тырттырар эргени чаалап алгаш, ынаар чорааш келгеннер. Оларга «Барлык» совхозтуң механизатору Алексей Мөөктээр, «Хемчик» совхозтан сарлыкчы Саая Дадар-оол, Ак-Довурактан Татьяна Хомушку, Юрий Яковлев, өөреникчи Маргарита Куулар хамааржыр.

Ниитиниң малынга четчир чем-суурну тургузар дээш ажылга районнуң аныяктары идепкейлиг киржип турар. Мал чеминиң белеткелинге комсомолчу-аныяктарның 9 бригадалары ажылдап турган. «Шеккээр», «Хемчик» совхозтарының комсомол комитеттериниң секретарьлары Ооржак Намчал-оол, Хомушку Дүктүг-кыс олар аныяктар бригадазын баштап алгаш эки ажылдааннар. Сиген белеткелинге 4 удаа комсомолчуларның шефтээшкиннерин организастаан.

Мал ажылында 146 комсомолчу-аныяктар чедиишкиннерлиг ажылдап турар.

Аныяктарның бо бүгү чедиишкиннери районнуң комсомол организацияларында комсомолдуң чаа документилериниң солуушкунунга комсомолчулар күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүг ужуражып турарын херечилеп турар. Амгы үеде районда 18 комсомол организациялары билет солуушкунун дооскан.

Партияның XXV съездизин күш-ажылчы белектерлиг уткуур дээш, районнуң комсомолчу-аныяктары социалистиг чарышты улам калбарткан. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги ээлчээн ажыглалга киирер, күскү дүжүттү кыска хуусаада ажаап алыр, беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш аныяктар хайныышкынныг ажылдап турарлар.

Х. МОНГУШ.
Кызыл-Мажалык суур.

НЕГЕЛДЕНИ КҮШТЕЛДИРЕР

Тожу район Совединиң ээлчеглиг сессиязынга районда садыг болгаш белеткел албан черлериниң ажылының дугайында райкүүскомнуң даргазы эш Д. Дарганның илеткелин дыңнап чугаалашкан.

Илеткелчиниң болгаш депутаттарның саналдарындан алгаш көөрге, районда садыг, белеткел черлериниң эрткен беш чылга деңнээрге, тоску беш чылдың дөрт чылдарында бараан саарылгазы 19 хуу өскен ийикпе азы 2 миллион рубльди хөйнү сайгарган. Үлетпүр ажыл-агый черлери беш чыл планын, ниитизи-биле күүседир аргалыг апарган.

Ынчалза-даа садыг болгаш белеткел черлериниң ажылында четпестерниң ам-даа барын сессияга илереткен. Райпо ниитизи-биле беш чыл онаалдазынга хамаарыштыр 110 муң рубльди чоңга чедир сайгарбаан. А бо чылдың эрткен тос айларының бараан саарылгазының база хөй-нити чемненилгезиниң пландарын чедир күүсетпээн. Автолавка садыгжылары малчыннарны, балыкчыларны багай хандырып келген.

Районда балык заводунуң участогу, «Тоора-Хем» совхозтуң сүт-бараан фермазы район төвү-биле кожа турда-ла, магазиннерде болгаш столоваяда балык, сүт саттынмайн турар. Райпо баштаар чериниң харысалга чок чоруу-биле ажылчы чонну хлеб-биле хандырары безин чамдык үелерде 2—3 хүн үзүктелн бээр. Садыгжылар ажыл шагы барымдаалавас чоруктар база тургулаан.

Райпонуң баштаар чери кадрлар-биле ажылды кошкак тургусканындан янзы-бүрү чылдагааннар-биле аныяк садыгжылар шилип алган мергежилин каап, ажылындан үнер чүүлдер ам-даа катаптавышаан.

Хөй-нити чемненилгезиниң талазы-биле район төвүнде чаңгыс столоваяның ажылы каш чыл улаштыр сегивейн турары элдептиг. Ында белеткеп турар чемниң шынары багай, столоваяның ажылдакчылары үнген, кирген чонга эвилең-ээлдек эвес чорууң бо хүннерге чедир уламчылавышаан. Школачыларга буфеттер организастаар дээн айтырыг саазын кырында артпышаан.

Сессия чугаалашкан айтырыг талазы-биле чогуур доктаалды хүлээп алган. Ам ооң күүселдезин район болгаш кожээ Советтериниң талазындан өй-шаанда хынап, негелдени күштелдирери чугула.

В. ТАМДЫН-ООЛ.

ХҮЛЭЭНГЕН КҮШТҮГ

Калбак чазыларлыг, кадар оъттуг, кадыр каъттарлыг Каттыг-Чазыга аткан даңның хаязы дээп кээри билек аныяк хойжу Шеңне Кууларның күш-ажылчы хүнү эгелээр.

Чаңгыс аай чүзүннүг деңгип, күш алганынга ооргалары калбак-калбак апарган чиндиңейнип чоруур меринос хойларны ылгын аъттыг кижи хемин куду тавар сүрүп бадыпкан. Демги малчынның чайлагдан көжүп бадып олурары бо.

Иштиксирээн, өөренген хойлар оът баштап, алгыржып каап, четтикпейн күзегже, изиг чурттарже көшкен куштар ышкаш, орук часпайн шуужупкан.

Алышкы дег Чыргакыларның арыг кылаң суунга эштип, алаак шынаазынга молдурга мунуп, хөлбең шыкка кызылдаван маңнап ойнап, ала-иезиниң каш хоюн кадарып, өзүп доругуп келген Шеңне Куулар ам бо хүннерде ниитиниң малын малдап, амыдыралдың тереңинче чоргаар базып кирипкен.

«Чыраа-Бажы» совхозтуң мурнакчы хойжузу Шеңне Куулар Кара-Деңде күзээнге кээп хонупканының эртенинде ужуражы бердим. Хүлүмзүрүг чуруттунган, чазык, чаагай арын-шырайлыг хөөреп олурда чугаа-сооткур эр-ле болгай. Аяк шайны аартап, хөөрежип ора, өгнүң иштин эргий көргүледим. Дериг-херекселин бодаарга чурттап олурары тергиин эки өг-бүле. Алган социалистиг хүлээлгезин дөрде угулзалыг шокар аптаразының кырында чараштыр бижээш хоолап аскан болду.

Чүс баш төрүүр хойдан 80 хураганны камгалап, бир хойдан 2 кг дүктү кыргып алыр база бодунуң күжү-биле 15 тонна мал чемин белеткеп алырын хүлээнген. Социалистиг чарышка Дамбаадан Доңгакты кыйгырган. Хүлээнген күштүг дээш аныяк хойжу улам шудургу ажылдап кирипкен. Эрес-шудургу ажылдааның түңнели көстүп келген: чүс башка онааштыр 90 хураганны меңди камгалап, бир баш хойдан 2,5 кг. дүктү кыргып алган, 27 тонна мал чеми белеткээн. Бо дээрге ук совхозта дээре көргүзүглерниң бирээзи.

Таакпызын тавар соруп ора:

— Шээр малды малдаары дыка чымыштыг. Кончуг уйгунуң өйүнде чадагай черден «тиң» кылдыр хойган хой коданын караты каггаш, үстүп-частып чоруй баарга, сагыш аарынчыг, шугулданчыг чүве боор—деп, ол шынын чугаалады.

Ыя ону безин бодаарга, хойжу кижи ыяап-ла шыдамык, быжыг тура-соруктуг, эрес сергек болур ужурлуг. Аныяк-даа болза чыл келген тудум-на арга-дуржулгазы байып орар хойжунуң чугаазы-биле алырга, одар-белчиирни өй-өйлеп солуур—чүм оъттуг, мал баспаан черлерже көжүп чоруп оъткарар, хой семис-ле болза, сүткүр-даа, дүккүр-даа болур, улуг харлыг соок кышты безин белен тоовас. Ындыг-даа болза, кышка удур мал чемин ыяк кылдыр белеткээриниң чугулазын ол чугаалап олурар.

Ооң кадайы Куулар Долгар база-ла бичиизинден тура-ла ажыл-ишке ынак кижи. Ол өг-бүлениң хой ажылында дээре көргүзүглерин чедип ап, чонунга макталдыг ажылдап чоруурунда Куулар Долгарның кирип турар үлүг-хуузу хөй. Эп-найыралдыг, бир демниг ажылдап чоруур өг-бүле Кызыл-Кожагарда кыштаан баш удур бүрүн белеткеп алган.

—Кышка белен бис деп чугаалап болур бис, ындыг-даа болза агаар-бойдустуң өскерлиишкининиң кижи, баш удур билир эвес, хамык ужур оваарымчалыг, хынамчалыг болуру-ла чугула—дээш, Шеңне Куулар дашкаар коданынче далаш үне берди.

Ооң оозу-ла шын. Чедиишкинге оожургавас; хынамчалыг болбас болза хоржок.

К. ЭКЕР-ООЛ.
Чөөн-Хемчик район.

Делегей бо хүннерде

Килеңнээшкинниг удурланыышкын

Испанияда дендев турар террор болгаш кара туразында араатанзыг үүлгедиишкиннер, беш испан антифашистерни франкочу эрге-чагырганың боолап өлүргени бүгү делегейниң депшилгелиг хөй-ниитизиниң килеңнээшкинниг удурланыышкынын хайныктырып турар.

МОСКВА. Автомобиль үлетпүрүнүң заводтарын төлевилээр күрүне институдунуң ажылдакчылары октябрь 2-де испан патриоттар-биле эп-сеткил каттыштырылгазын илередириниң митингизинге чыылганнар.

Дайын киржикчизи, Бухенбальдыга хоругдалга хилинчектеттирип чораан С. Е. Богданов сөс алгаш, фашизмниң улустарга таварыштырып болур улуг айыылының дугайын чугаалаан. Улуг инженер А. М. Лановая, телевилелдиң кол инженери А. А. Францев болгаш өскелер-даа испан улус демократия болгаш хосталга дээш демиселге чааскаанзыравас, оларның-биле бүгү совет кижилер, чер кырының депшилгелиг бүгү күштери эп-сеткил каттыштырып турар —деп онзалап айытканнар.

ЛЕНИНГРАД. Хендир аргыыр С. М. Киров аттыг комбинаттың коллективиниң өмүнээзинден слесарьлар бригадири А. Т. Позднышев «Испан патриоттарга удур араатанзыг үүлгедиишкиннерни доп-дораан соксадырын негеп тур бис!» деп медеглээн. Фашизмге удур беш демиселчилерни шаажылааны — Франкочу эрге-чагырганың калыг-дошкун, араатанзыг үүлгедиишкининиң чаа херечилели боор турар-дыр. Ынчалза-даа кандыг-даа араатанзыг шаажылалдар испан улустуң демократия болгаш хосталга дээш демиселче тура-соруун сый шаап шыдавас — деп, ол чугаалаан.

ВЛАДИВОСТОК. «Яков Свердлов» теплоходтуң кырынга ооң Чукоткаже чоруптарының мурнунда испан эрге-чагыргаларының араатанзыг үүлгедиишкиннеринге удурланыышкынның митингизи болган. Ооң коммунистиг күш-ажыл экипажы испанияда ханныг өлүрүкчү үүлгедиишкиннерни доп-дораан соксадырын шыңгыызы-биле негээн. Судноның капитаны В. А. Кожухов болгаш өске-даа далайжылар митингиге чүве чугаалааш, Франконуң корум-чурумун дүжүрери дээш демисешпишаан турар Испанияның ажылчы чоннары-биле акы-дуңма эп-сеткил каттыштырылгазын илереткеннер.

МИНСК. Хоорайның «Горизонат» дээр бүдүрүлге-техниктиг каттыжыышкынынга болган митингиге БССР-ниң алдарлыг чаартыкчызы, Ленин орденниг слесарь Р. К. Жолток сөс алгаш, Франконуң инквизиторлары Испанияда демократтыг хосталганы сасп базып каапканын чугаалаан. Ирип-чыдаан эрге-чагырга бодунуң буураашкынындан боочепсектиң дузазы-биле чайлаарын оралдажып турар. Ынчалза-даа хосталганың хүнү ол чурт кырынга база катап чырып кээринге бүгү совет кижилер-биле кады быжыы-биле бүзүреп турар бис.

НОВОРОССИЙСК. Новороссийскиниң далай портунга болган митингиге Испанияда фашистиг илегеттериниң араатанзыг үүлгедиишкининге удурланып турарын ооң киржикчилери илереткеннер.

«Испан судноларның чүъгүн дүжүрүп, ажылдаарындан ойталаарынче Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының кыйгырыын деткип тур бис»—деп, ол митингиге хүлээп алган резолюцияда чугаалап турар.

Франкизмге удур, Испанияга хосталга болгаш демократия дээш митингилер ол ышкаш Кишинев, Фрунзе, Рига, Одесса, Свердловск, Ташкент, Баку, Новосибирск, Волгоград, Рустави болгаш өске-даа хоорайларга, суурларга база болгулаан.

Дайын хоочуннарының Совет комитеди испан улустуң хосталга болгаш демократия дээш демиселинге эп-сеткил каттыштырылгазының дугайында медеглел кылган.

ВАРШАВА. Испан патриоттарны өлүрүп шиидерин күүсеткени «генерал Франконуң фашистиг ёзу-чурумун чугдунмас бак чорукка кииргени» деп, тайбыңның Бүгү-польша комитединиң медеглелинде айыткан.

ПРАГА. Бүгү депшилгелиг кижи төрелгетен фашизмни тиилээниниң 30 чылын демдеглеп турар бистиң хүннеривисте Франконуң ёзу-чурумунуң туруп турары ооң-биле эптежип болбас эргиниң артыышкыны болур деп Студентилерниң Бүгү-делегей Эвилелиниң медеглелинде айыткан.

БЕЛГРАД. Испанияда кижиниң эргезин хүндүлеп көрбес чорук бүгү делегейде демократтыг хөгжүлдеге айыыл болур деп онзалап демдеглээн кыйгырыгны бүгү-делегейниң хөй-ниитизинге ЮСФР-ның скупщиназы октябрь 2-де бодунуң хуралынга хүлээп алган. Франконуң террорунга удурланган митингиге Загребтиң хөй муң чурттакчылары киришкен. Ындыг митингилер Хорватияның найысылалының өске улуг бүдүрүлге черлеринге база болган.

ПАРИЖ. Европаның ажылчы чоннары Испанияның чонунга дузаламчының холун сунуп турар деп, «Юманите» солун бижээн. Фашизмден хосталырынга оларга дуза көргүзеринге беленин олар илереткеннер.

БОНН. Беш испаннарны — удурланыышкын шимчээшкининиң киржикчилерин өлүргени демократтыг болгаш антифашистиг күштерниң өзүп турар идепкейжи чоруунга удурланыр деп сорулгалыг араатанзыг акт болур деп, Саарбрюккенге чүве чугаалааш, ГКП-ниң даргазы Г. Мис медеглээн.

ХЕЛЬСИНКИ. Испан улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының шимчээшкинин быжыглаарынче ФКП ТК-ның Политбюрозу кыйгырган. Транспорт ажылчыннарының профэвилели болгаш транспорттуң албан-хаакчыттарының профэвилели испан судноларны база самолёттарны хүлээп алырындан ойталаар деп медеглээннер.

БРЮССЕЛЬ. Аңаа политиктиг кол партияларның болгаш профэвилел организацияларының кыйгырыы-биле франкизмге удур, Испанияга хосталга болгаш демократия дээш демиселдиң хүнү чоруткан.

Бельгияга таптыг-ла дал дүъш турда, бүгү бүдүрүлге черлеринге болгаш албан черлеринге ажыл соксаан — Бельгияның ажылчы чоннары Испанияда демократтарны истеп-сүрүп турарынга боттарының килеңнээшкинниг удурланыышкынын ынчаар илереткеннер.

Франкичи ёзу-чурумнуң испан беш антифашистерни шаажылап өлүргенинге удурланыышкынның чалгыы бүгү делегейде калбарган.

ВАРШАВА. Польшаның заводтарында, фабрикаларында болгаш тудугларында испан патриоттарны каржы-дошкуну-биле истеп-сүрүп турарынга удур удурланыышкынның массалыг митингилери боор турар. Ажылчы чоннар ханныг террорну соксадырын негеп, испан антифашистерниң Испанияга хосталга болгаш амыдыралды демократчылар дээш демисели-биле эп-сеткил каттыштырылгазын илередип турар.

ПРАГА. Соңгу Чехияда тиилелгелиг февраль аттыг шахтаның дагжылары митингиге хүлээп алган резолюциязынга фашистиг ёзу-чурум боочепсектиң күжү-биле бодунуң буурашкынын соксадырын оралдажып турар деп медеглээннер. Испанияда фашизмниң кем-буруулуг үүлгедиглеринге удурланган митингилер болгаш хуралдар бүгү Чехословакияда эртип турар.

МЕХИКО. Франкизмниң кем-буруулуг үүлгедиглерин буруу шаварынче делегейниң парламентарийлерин Мексиканың сенады кыйгырган. Испанияда фашистиг ёзу-чурумну ангылаарынче угланган Мексиканың чазааның ажыл-чорудулгазын деткээн резолюцияны мексика сенаторлар база хүлээп алганнар.

ДЕЛИ. Мадрид эрге-чагыргаларның кем-буруулуг үүлгедиин Индияның Коммунистиг партиязының Төп секретариады шыңгыызы-биле буруу шапкан. Испан антифашистерни араатанзыг өлүргени эрге-чагыргага Гитлерниң болгаш Муссолининиң дузазы-биле келген база эрге-чагырганы террорнуң дузазы-биле арттырып алган франкичи ёзу-чурумнуң ангыланганы база ооң кошкааны херечилеп турар деп, Индияның компартиязының удуртулгазының медеглелинде айыткан.

БРЮССЕЛЬ. Политиктиг чылдагааннар-биле испан патриоттарны шаажылап өлүргени ханы килеңнээшкинни болгаш хорадаашкынны хоойлу ёзугаар болдуруп турар деп, юрист-демократтарның ассоциациязының ында нептереткен медеглелинде айыткан.

Хоойлуну үреп болгаш хилинчектээшкинни ажыглап тура, үр эвес истелгениң болгаш суд чорудулгазының соонда шииттиргеннерни шаажылап өлүргени, алыс утказы-биле алырга, ёзулуг-ла политиктиг өлүрүүшкүн болур деп, медеглелде онзалап демдеглээн.

ПАРИЖ. Испанияда шаажылалдарга удур удурланыышкынның чыскаалдарынга он-он муң парижчилер киришкеннер. Чыскаалдың киржикчилери шаажыладып өлүрткен испан патриоттарның чуруктарын болгаш Испанияда террорну доп-дораан соксадырын, чуртка демократтыг хосталгаларны катап тургузарын, политиктиг хоругдаттырганнарны хостаарын негээн лозуннарны болгаш плакаттарны көдүрүп алгаш чорааннар.

(СЭТА).

ГДР. Республиканың Балтий далайда үш —Росток, Висмар болгаш Штральзунда порттарының эрткен чылда чүък сайгарылгазы 18 миллион тонна болган. Судно тудуп, тургузарының эң чаа техниказының болгаш таарымчалыг технологияның ачызында чүък дүжүрүп, чүдүрериниң ажылдарын эң шалыпкыны-биле кылып турар.

ЧУРУКТА: чаа «Фихтельберг» деп судно чүъктүң 192 азы чиик 450 автомобильдерин хары угда чүктеп алгаш чоруп шыдаар.

АДН-СЭТА-ның фотозу.

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

БЕЛГРАД. Белградтың IX бүгү-делегей театр фестивалы төнген. Аңаа делегейниң 11 чурттарының театр коллективтери, а ол ышкаш Барыын Берлинниң театры база киришкен. Ф. М. Достоевскийниң «Кем-буруу болгаш кеземче» деп романын ёзугаар «Петербургка дүжээшкиннер» болгаш А. Твардовскийниң «Василий Теркин» деп поэмазын ёзугаар Моссовет аттыг театрның тургускан шиилерин Белградтың көрүкчүлери дыка сонуургааннар.

ГАВАНА. Аңаа Латин Американың улустарының ырылары деп фестиваль доозулган. Ону Кубаның культура талазы-биле эң улуг төвү болур «Америк бажың» организастаан.

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО. Бразилияның чонунуң саны 107,2 миллион кижи боор турарын Бразилияның География болгаш статистика институду дыңнаткан.

ПАРИЖ. Бо чылдың баштайгы алды айларының дургузунда Францияга 7.800 ажыг бүдүрүлге чери узуткаттынган. Ол болза, эрткен чылдың ол-ла үезиндээзинден 22 хуу хөй-дүр.

БУДАПЕШТ. Залаэгерсегте даараныр фабриканың коллективи беш чыл иштинде эр болгаш херээжен шевергин костюмнерни, пальтоларны бүдүрүп үндүрерин барык үштүң бири катап өстүргеннер.

ЛИССАБОН. Совет Эвилелинде республиканың Президентизи генерал Франсиску да Кошта Гомештиң эгелей берген албанның аян-чоруун португал хөй-нити совет-португал харылзааларда чаа арын деп үнелеп көрген.

ТОКИО. Оппозицияның депутаттарының чок болганын ажыглап алгаш, Японияның либерал-демократтыг партиязы парламентиниң элээн каш комитеттеринге барааннарның элээн каш хевирлеринге өртектерни элээн өстүрериниң дугайында хоойлунуң чаа төлевилелин бадыладып алган. Ол болза садыгаары күрүнениң холунда турар барааннар болгаш почта тарифтери болур. Оппозицияның партиялары чугаалажыышкын чокка хүлээп алдынган чаңгыс талалыг шиитпирлерге удурланган болгаш парламент хуралдарынга киржиринден ойталаары үргүлчүлээр деп шиитпирлээн, адакки палатаның тарадырын чедип алыр деп турар.

ДЕЛЕГЕЙ БАЙДАЛЫН УЛАМ ЭКИЖИДЕР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXX сессиязында ниити санал-онал солчуушкунунга киришкеннерниң хөй кезии делегей байдалын улам экижидери, бүгү-ниитиниң тайбының быжыглаары болгаш дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарын үргүлчүлээри дээш туржуп турарлар.

Амгы үеде дайынны кижи төрелгетенниң амыдыралынга кажан-даа болдурбазының боттуг аргазы барының дугайын делегейде боор турар чогумчалыг болуушкуннар херечилеп турарын БССР-ниң даштыкы херектер министри А. Е. Гуринович бодунуң саналынга медеглээн. Айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың Европада болгаш бүгү делегейде байдалга чаагай салдары маргылдаа чок — деп, ол демдеглээн. Совет чазак болгаш СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев боду-даа бо чылын чугула эгелээшкинни кылып — массалыг узуткаашкынның чепсектериниң чаа хевирлерин болгаш ындыг чепсектиң чаа системаларын чогаадып кылырын база бүдүрүп үндүрерин хоругдаар дугайында дугуржулганы чарарын саналдаан — деп, БССР-ниң даштыкы херектер министри демдеглээн. Ол ышкаш «Ядролуг чепсекти шенээрин бүрүн болгаш бүгү-ниити хоругдаар дугайында керээни чарар дугайында» Совет Эвилелиниң саналын база сессияда чугаалажып көрүп турар.

Бо саналдарны боттандырар болза, улустарның аразынга бүзүрелди быжыглаарынга болгаш делегей байдалын экижидеринге, КНО-нуң Уставының бедик идеяларын болгаш принциптерин боттандырарынга идиглиг болур ийик.

Бахрейнниң даштыкы херектер министри Шейх Бен М. Аль-Халифа бодунуң чугаазынга Хельсинкиге болган чөвүлел хуралдың түңнел шиитпирин Бахрейн делегейге тайбынны болгаш айыыл чок чорукту хандырарының талазынче чугула базым кылдыр көрүп турарын айыткан. Дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкыны бөмбүрзектиң өске-даа районнарынче нептерен, тайбының болгаш бүгү улустарның айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарын ёзугаар кылдынар ужурлуг. Бистер Совет Эвилели биле АКШ-тың аразынга харылзааларның сөөлгү чылдарда боттуу-биле экижээнинге болгаш стратегтиг ядролуг чепсектерни кызыгаарлаар талазы-биле чугула дугуржулгага ат салганынга байыр чедирип турар бис. Ол—тайбынга ынакшылдыг бүгү күрүнелерниң күзеп турары чепсеглениишкинни бүгү-ниити дүжүреринче орукка бурунгаар базым-дыр — деп, Аль-Халифа медеглээн.

ПАТРИОТЧУ КҮШТЕРНИҢ ЧАҢГЫС ЭВИ ДЭЭШ

ДЕЛИ. СЭТА-ның корреспондентизи А. Архиповтуң дамчытканы болза: чурттуң политиктиг болгаш эртем ажылдакчыларының ийи хонукта Виджаваядага (Андхра-Прадеш штат) болган конференциязы доозулган. Конференцияның киржикчилери кол кичээнгейни чазактың социал-экономиктиг программазын күүседири дээш демиселге Индияның демократтыг күштериниң аразынга кады ажылдажылганы быжыглаарының айтырыгларынче, делегейниң база чурт иштиниң реакциязының чимзениишкиннерин чок кылырынче углааннар.

Чазактың экономика талазы-биле онза программазы болза Индияда хожудангай болгаш ядарангай чорукту чок кылыры, социал болгаш экономика талазы-биле чөптүг чорукка үндезилеттинген чаа ниитилелди тургузары дээш демиселдиң чүгле эгези болур деп, конференцияның киржикчилеринге чүве чугаалап тургаш, нефте-химия үлетпүрүнүң министерствозунда күрүне министри К. Р. Ганеш демдеглээн. Иштики болгаш даштыкы реакцияның дугурушкан хөделиишкиннерин ол айыткаш, Индияның иштики болгаш даштыкы политиказынга реаксылыг күштерниң таарзынмайн турарының чылдагааны — Индияның болгаш делегейниң өске-даа чурттарының империалистиг күрүнелерден хамаарышпас политиканы чорудуп турары болур деп, министр демдеглээн.

Индий Национал конгресс партияның болгаш Компартияның, Индияның бүгү патриоттуг күштериниң империализмниң болгаш ооң «көзүлбес чепсээ» — АКШ-тың төп разведка эргелелиниң кыжаныышкыннарынга удур демиселге кады хөделиишкиннериниң эргежок чугулазын К. Р. Ганеш база айыткан.

Көдээ черлерге чазактың программазын чайгылыш чокка боттандырарынга ИНК-ның болгаш компартияның хөделиишкиннериниң чаңгыс аай болуруунуң онза чугулазын Андхра-Прадеште ИКП-ниң организациязының чөвүлелиниң демдеглээн. Ол программаны секретары Т. Сатьянарайана күүседири чурттуң иштики барыын үзелдиг күштер-биле демиселдиң эң чугула факторларының бирээзи болур деп айытпышаан, чаа экономиктиг программаның эки талаларын көдээ районнарга калбаа-биле пропагандалаарынче интеллигенцияны, партияның активчилерин ол кыйгырган.

Виджаявадага политиктиг болгаш эртем ажылдакчыларының конференциязы болза чурттуң патриоттуг күштерин сырый каттыштырарынга, улустуң калбак массаларының эрге-ажыктарынга дүүштүр демократтыг социал-экономиктиг чаартылгаларны амыдыралга боттандырарынче оларны мобилизастаарынга чугула базым болган.

ЧАДАГЛААН ПОЧТАЧЫ

Ондар Дондукович Назыт-Доржу почтачының чымыштыг ажылын 13 чыл дургузунда ак сеткилдиг-биле күүседип келген. Ооң кызымаккай ажылы чылдың-на үнелеедир, дыка хөй шаннал-макталды ол алган болгаш улам соруктуг ажылдап чоруур. Ленин аттыг колхозтуң малчыннарынга ол чүгле чааскаан солуннарны болгаш журналдарны кыш, чай дивейн өй-шаанда чедирип берип турар. Ылангыя чайгы үеде малчыннарның коданнары ырак-узак болгулаар. Улуг, биче Хөндергейлер, Адар-Төш, Кегээн-Булак, Баяжы, Терек-тиг, Шом-Шум, Ал-Шум, улуг, биче Шелелер болгаш Хемчиктиң ол-бо талаларынга 50 ажыг коданнарны аъттыг хоочун почтачы каш хондур эргип-кезип чорааш, малчыннарның чагыдылгаларын үзүктелдирбейн тарадып бээр.

Колхозтуң малчыннары сес төп солунну, 12 янзы-бүрү журналдарны, 87 «Шынны», 76 «Тываның аныяктарын», үш «Тувинская праваданы» чагыткылаан. Хоочун почтачы Ондар Назыт-Доржу ам 1976 чылдың чагыдылгазын малчыннар ортузунда организастап турар.

Колхоз баштаар чери аңаа чаңгыс аътты быжыглап берген. Бир эвес доктаамал четче эргип-кезип турар болза, ында-мында малчыннарга чагылдалар чедирер дээш 170 хире километрни эртер ужурлуг. Ындыг болганда чай, кыш чок хап кээрге, ук почтачыга чаңгыс аът черле бырашпас. Солуп мунар ийи аът бээрин негээрге, аңаа колхоз баштаар чери немей аът бербээн. Чаңгыс аът хөөкүй чеже шыдажыр. Камнап мунуп турда-ла хөөкүй арып-дорупкан. Ынчангаш март айда хөөкүйнү деңгин алзын дээш бир малчынга чагааш, каш хонукта сула салып каан. Оон хенертен почтачының чаңгыс хөлгези аараш өлген. Ол дугайында мал эмчизиниң актызын колхоз баштаар черинге эккеп бергеш, чадаглааның дугайын чугаалаан. Колхоз даргазы Б. Доңгак:

— Эмдик чаваадан өөредип ал!—деп, дүш чок харыылап каан...

Хоочун почтачы ам чадаглаан, улустан аът ачылап-даа мунгулаар. База-ла ажылдыг улус үргүлчү аъдын кайын берип турар чүве деп. Ам колхозтуң конторазының эжиинде ишкир барбазын чүктеп алган Ондар Назыт-Доржуну бо-ла көөр. Малчыннарже баар машина бар болза экизи ол, почтачы аңаа олуруптар. Ындыг-даа болза, ол машина шупту малчыннарны кезип чорбас-ла болгай. Ындыг болганда сөөлгү үеде малчыннарга почта четче, өй-шаанда четпейн турар апарган. Чадаглаан почтачы ам малчыннарынга орук аайынче хөлге тыпса чедер, хөлге тыппаза четпестээн. Чорук аайы-биле келген улуска-даа чедирип бээрин чаннып, дилеп тургаш, дергиледип бергилээр-даа. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, Ленин аттыг колхозтуң малчыннарынга почта чедирилгези ындыг чылдагаан-биле баксыраан.

— Малчыннарның чагыглары сандарап барды-ла. Чадаглааш, четпестедим. Аътты кажан чөпшээреп бээр даргалар ирги бо, чеме-хала дыңнап эгеледим-не—деп, Ондар Дондукович сагыш човап, хомудап чугаалап турар.

Ооң оозу-ла чөп. Чүге дээрге, барып-барып база бир чугула кампанияның—солун болгаш журналдар чагыдылгазының үезинде почтачы кижи чадаглап, ажылын орта күүсетпейн туруп бээрге, черле четпес. Колхоз баштаар чери, партия организациязы (секретары Д. Каадыр-оол) бөже кичээнгей салып, малчыннарның почтачызын харын-даа ийи аът-биле дарыы хандырары негеттинип турар.

О. АРАКЧАА.
Чөөн-Хемчик район.

АЖЫЛДАВАС ЧУНАР-БАЖЫҢНАР

Өвүрнүң «Кызыл тук» колхозунуң төвү Кызыл-Тей суурда чунар-бажың чамдык хүннерде орта ажылдавайн турар. Ону изидип, хайгаарап турар кижилер чунар-бажың дээрге кижиниң кадыынга, арыг-силиг болурунга улуг салдарлыг болур дээрзин уттуп , доктаамал ажылдавайн турары четпес.

Колхозта суг сөөртүр машиналар хөй хирезинде суг кудар черни суг-биле хандырып шыдавайн турары дээрге чунар-бажың ажылын харыылап турар кижилерниң негелдени кошкак тургузуп, онаашкан ажылы дээш сагыш аарып, шиитпирлиг хемчеглерни албайн турарында деп бодаар мен.

Чоокку хүннерде чунар-бажың ажылын экижидерин суурнуң чурттакчылары четтикпейн манап турар.

Д. ООРЖАК.

* * *

Бистиң «Хемчик» совхозтуң чунар-бажыңы ажылдавастаандан бээр алды ай чедип тур. Ам кыштың тыныжы кызамдадып келген бо күскү соок хүннерде изиг суглуг чунар-бажың чок бергедеп тур бис.

Херектиң ужурун айтырарга, кудуктан суг сордурар насос чогу-биле тайылбырлап турар. Бир хуу кижиден насос садып аарга, оозу ажыглалдан үнген, эрги болган ужурунда дораан-на үрелип калган тавары база бар.

Канчап черле Барыын-Хемчиктиң «Хемчик» совхозу ышкаш бай шыдалдыг улуг совхоз чаңгыс насос тып шыдавас боор! Маңаа хамаарыштыр совхоз директору эш О. Сарыглар, Эрги-Барлык көдээ күүскомунуң даргазы эш П. Сарыглар чоннуң чөптүг негелдезин дарый хандырып бээрин бодап турар ирги бе?

Т. МОНГУШ.

ЕСЕНИННИҢ ТӨРҮТТҮНГЕН ЧЕРИНДЕ

Улустуң ынак орус совет шүлүкчүзү, кайгамчык лирик болгаш патриот Сергей Есениниң төрүттүнгенинден бээр 80 чыл болган.

Сергей Есениниң чогаалдарын бистиң чуртувуска 21,5 миллион ажыт тиражтыг кылдыр 140 ажыг катап парлап үндүрген.

Есениниң төрүттүнген чери Рязань областында Константиново суур болур. Есениниң төрүттүнген суурy ооң талантызының хүндүлекчилериниң баар чери болу берген. Хөй чылдарның дургузунда янзы-бүрү назылыг, профессияларлыг кижилер Есениниң шүлүктерин билип алыр, шүлүкчүнүң тураскаалынга мөгеер дээш Константиновага чедип кээп турган.

Оң талазында чурукта: шүлүкчү Сергей Есениниң төрүттүнген болгаш чурттап турган бажыңы.

Үстүнде чурукта: Константиново суурда Сергей Есениниң музейинде совет чогаалчылар. Ортузунда — Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Константин Симонов.

Ю. ДЬЯКОНОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

СААМ ТООЛ ЧҮГЕ САГЫШКА КИРГЕНИЛ?

«Калбак, делгем тундрада Лов-хөл чаттылган. Бүгү-ле тундрада эң улуг, эң чараш, эң балыктыг, эң хавы саамнарның эң кол хөлү ол» дээн сөстер-биле эгелээр «Маадыр Ляйне» деп тоолду саам башкы Павел Юрьев бижээн.

Саамнарның чаагай амыдыралынга, оларның амыр-шөлээн балыктап, ажы-төлүн өстүрүп, ивизин карактап чораан сагыш човаар чүве чок тайбың ижинге шаптык болган каржы Маңгыстың дугайында ук тоолда чугаалап турар. Ол дайзын оруунга таварышкан чүве бүрүзүн чок кылдыр узуткап чораан.

Шак ол дээрбечиге удур тулчуушкунче маадыр Ляйне үнүпкен. Кадыг-дошкун демисел эгелээн. А күштер деңэвес. Шупту боду мыңгы хан апарза-даа, Маңгыска Ляйне дүжүп бербейн турган. Ол үеде тулчуушкун шөлүнге Ляйнениң чаш оглу Пяйве халып кээп, эрес-дидими, кашпагайы болгаш кажары-биле адазынга дузалажып, калчаа дайзынны төрээн черинден үндүр сывырарынга киришкен...

Ыраккы соңгу чүкте, поляр дээрбээниң ындында саамнар деп биче-буурай кижилер чурттап турарлар. Бистиң чуртувуста саамнар хөй эвес, ийи муң хире. А ол уктуг кижилер Норвегияда, Швецияда болгаш Финляндияда колдады чурттап турарлар.

Европаның соңгу чүгүнде чурттай берген чүү ындыг улузул ол? Кажан, кайыын ол дошкун черге чедип келген кижилерил? Амгы үеде шак ол айтырыгга харыыны эртем берип шыдавайн турар. Саамнар дээрге, европа тундразының болгаш тайгазының шаг-төөгүдеги үндезин чурттакчылары деп дидим чугаалап болур.

Шаандакы даш вектериниң үезинден эгелеп саамнарның өгбелери балык тудар болгаш черлик иви аңнаар амыдыралдыг чорааннар. Чоннуң дылы безин шак ол үе-биле дүүшкек. «Кольский» чартык ортулукту очулдурарга «Балыктыг» дээн. (Саам дылда «коль» дээрге балык дээни ол) Эрте-бурунгу саам чурттакчыларының ол амыдыралын хаяларда, куйларда бижимелдер херечилеп турар. Шак ындыг петроглиф-чуруктар Кольск чартык-ортулуктан, Карелиядан болгаш Скандинав чурттарындан тывылган. Баштайгы үеде саамнар черлик иви аңнап турганнар. А сөөлзүреде оларны азырал кылдыр өөреткеннер. Азырал ивилер саам улуска аъш-чемин болгаш кештен кылган идик-хептин берип турар апарган. Оон аңгыда, адагаштар-биле кылган үш-булуңчук хевирлиг чадырларны безин иви кежи-биле чылыглап ап турар болу бергеннер.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгезинге чедир саамнар, ыраккы соңгу чүктүң өске-даа улустары дег, ядыы чурттап чораан. Соңгу чүк улустарын бижикке бичии өөреткеш, православ шажын-чүдүлгеже кирер дээн миссионерлерниң оралдажыышкыны чедимче чок болган. Чүл дээрге, саамнар ыдыктыг даштарга чүдүүрүн, аң-араатаннарга (ылаңгыя адыгга) сөгүүрүн, зарыг экиртирде хам хоорун шажынның шын оруу деп санап чорааннар.

Бо чүүлдүң автору 20 чылдар үезинде соңгу чүк улузунуң культура тургузуушкунуң болгаш хөгжүлдезиниң талазы-биле айтырыгларны чугаалажып турар үеде аңаа киржир аргалыг болган. Ол үеде Соңгу чүк улустарының институду тургустунуп, аңаа Кольск чартык-ортулуктан, Чукотка, Камчаткадан Сахалин чедир чурттап чораан биче-буурай кижилерниң төлээлери өөренип киргеннер. Ол чоннуң бижии ынчан чогааттынган, соңгу чүк улустарының үжүглелдери болгаш өске-даа ном аймаан парлагылаан. Оларның аразында саамнарныы база бар.

Бо бүгү чаартылгалар Ыраккы Соңгу чүк улустарының бурунгаар депшилгелиг базымны кылып, чаа амыдыралды тургузарынга, амгы үениң культуразынга чедир хөгжүп кээринге улуг рольдуг болган.

Амгы үеде биче буурай улустар ниитилел-политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг амыдыралды улам сайзырадып, аңаа активчи үлүг-хуузун киирип турар. Саамнар Соңгу чүктүң өске-даа улустары-биле бир дөмей, чырыдыышкынның, кадык камгалалының, тудугнуң талазы-биле ажылдап турар болгаш бирги ээлчегде, боттарының чаңчыл болган иви ажылын бо үениң деңнели-биле сайзырадып турар.

50 чылдар үезинде-ле Ловозеро деп саам суур чаңгыс каът бичии ыяш бажыңнардан бүткен турган. Амгы үеде ол хөй-хөй каът даш бажыңнарлыг төп болу берген. Саамнар амгы үениң негелдезин ёзугаар чаагайжыттынган чурттаар бажыңнарында мебель аймаа-биле, телевизор, соодукчулар-биле бүрүн хандыртынган чурттап орарлар.

Саам интеллигенцияның саны өскен: башкылар, эмчилер, инженерлер, эртемденнер, артистер хөй. Ловозероның Культура бажыңының бот-тывынгыр артистери ыракта ивижилерге үргүлчү концерттиг аалдап баруп турар. Ловозеро ансамбли-биле даштыкы көрүкчүлер база таныжыкан.

Ловозероның профессионал-техниктиг училищезиниң башкызы (ук өөредилге чери ивижи-механизаторлар белеткеп турар) Павел Юрьев «Маадыр Ляйне» деп тоолду бижээн. Ол болза Ленинградтың педагогика институдунуң Соңгу чүк улустар салбырын дооскан. Ук институтту Ловозероның школа-интернат директору Александра Антонова база дооскан. Саам Василий Селиванов ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Кольск салбырының «Ловозеро» деп геофизиктиг станциязын удуртуп турар. Ол оон мурнунда школага физика башкылап чораан. Амгы үеде Селиванов эртем кандидадынга диссертация камгалап турар. Сөөлгү үеде болуп эрткен черчер Советтериниң соңгулдазынга ловозерожулар Селивановту Мурманскиниң область Советиниң депутадынга соңгааннар.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында немец эжелекчилер Кольск чартык-ортулуктуң казымал байлаан чаалап алыр сорулга-биле Мурманскиже кадыг-дошкун халдаашкын кылып турар шиитпирлиг үеде, орус болгаш өске-даа нацияның кижилери-биле бир дөмей, саамнар база Төрээн чуртун камгалап турганнар. Тоолда чугаалап турары Пяйве деп оолчугаш дег, биче-буурай саам улус улуг орус акызынга дузалажып, саамнарның шапактаан ивилери фронтунуң мурнуку шугумунче огъ-чемзекти чедирип, балыгланганнарны тылче эккеп турганнар.

Совет кижилер, тоолда маадыр Ляйне дег, кадыг-дошкун «Маңгыска» удур тулчуп кирипкенде, саам улус Пяйве дег, улуг акызынга дузалажып, дерзии дайзынны тиилээринге киришкен. Ынчангаш, саам тоолдуң сагышка кирер ужуру-даа ол.

Захарий ЧЕРНЯКОВ,

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Этнография институдунуң эртем ажылдакчызы.

(ПМА).

РСФСР-ниң акша-бараан лотереязының чедиги үндүрүлгези

1975 чылдың РСФСР-ниң акша-бараан лотереязының аас-кежиктиг билеттериниң ээлерин бо айда 4813000 акша болгаш бараан ойнап алыышкыннары манап турар. Тираж октябрь 10—11-де Грозныйга болур.

СЭТА-ның корреспондентизинге Россия Федерациязының Саң министерствозунга дыңнатканы болза: лотереяның чедиги үндүрүлгезинге «Жигули» ВАЗ 2101, «Москвич-412», «Запорожец» ЗАЗ-968 деп 132 автомобильдерни ойнаар. Үнелиг өске ойнап алыышкыннарның аразында — кожуглуг «ИЖ-Юпитер-3» деп мотоцикл-биле кады янзы-бүрү марканың 176 мотоциклдери бар.

Лотереяның ол үндүрүлгезинге 220 телевизорларны, 1408 соодукчуларны, 968 магнитофоннарны болгаш радиоприемниктерни, 924 хевистерни, алдыннап каан корпустарлыг «Полет» деп эр шактарны, «Заря» деп херээжен шактарны, «Аврора-12» деп кинокамераларны, «Зенит-Е» деп фотоаппараттарны, электрилиг халыын-догааларны болгаш өске-даа барааннарны ойнаар.

Лотереяның негелдезин ёзугаар, бараан ойнап алыышкыны таварышкан билеттерниң ээлери оларның өртээн акша-биле ап болурлар. Оон аңгыда, чедиги үндүрүүшкүнге акша ойнап алыышкыннары, оон иштинде—250, 200, 150, 130 болгаш 100 рубльдиң улуг ойнаашкыннары база бар.

Дараазында лотереяның сески үндүрүлгезиниң тиражы Калининградка ноябрь 21—22-де болур.

Делегейниң херээженнер чылынга тураскааткан

ССРЭ-ниң Харылзаа министерствозу Делегейниң херээженнер чылынга тураскааткан марканы парлап үндүрген.

Ол маркада көк-буга болгаш кызыл роза чечекти чураан, ындыг сөстерни бижээн: «Делегейниң херээженнер чылы». «Дең эрге, хөгжүлде. тайбың».

(СЭТА).

СОНУУРГАКТАРГА

УЗУН НАЗЫЛЫГЛАР

Азербайджан ССР-ниң Даглыг-Карабах автономнуг областының Тагасер дээр бедик дагларда суурунуң хоочун чурттакчыларының бирээзи Парсадан Овсепян чоокта төрээн хүнүн чүс удаа демдеглээн.

Байырлал столунуң артынга ооң алды оолдары болгаш кыстары, оларның уруглары болгаш уругларының уруглары 30 кижи, хөй-хөй дөргүл-төрелдери чыылганнар.

П. Овсепян—бодунуң суурунга көдээ ажыл-агый кооперативиниң үндезилекчилериниң бирээзи. Ол ам пенсионер-даа болза, төрээн колхозу-биле харылзааны үспейн турар.

Тагасер суурда ам дөрт кижи чүс хар ашкан назылыг.

Черле ынчаш Азербайджан узун назылыглар-биле база алдарлыг: ооң 100 муң кижизинге онааштыр 90—100 хар ашканнар 84 чурттакчы санадып турар.

ДЕЛИНИҢ АДЫШ ЧАСКААШКЫННАРЫ

Индий танцы дээрге, парыыкижиниң хуу-салымын, кызымаккай чорууп негээр деп шагдан тура санаттынып турар. Ынчангаш Индияның найысылалы Дели хоорайның солуннарынга Совет культура бажыңынга совет школачы Марина Ивананың индий национал танцылар күүседир концертн болур деп чарлал улуг сонуургалды хаара туткан.

..Он бир харлыг Марина танцылап эгелээш, каш-ла минута эрткен соонда, залга олурганнар чурттуң национал танцыларының эң нарыннарының бирээзи—бхаратнатьямның шимчээшкиннеринге чүгле ийи чыл бурунгаар базымнарны кылып эгелээн орус бичии уруг күүседип турар дээрзин уттупканнар. Ооң костюмну шилип алганы, шимчээшкиннериниң техниказы, арын-шырайының дүрзү-хевирлери ановяк танцычының бедик мергежилдииниң, уран-аргаларының херечизи болган. Индий көрүкчүлер ону бедик-биле үнелээннер.

Индияда совет ажылдакчыларның бирээзиниң уруу Марина чеди харлыында индий танцы көргеш, ону аажок магадап, ол хевээр аңаа хандыкшаан. Ында танцыга төрүттүнген салым бар дээрзин Индияның алдарлыг танцычыларының бирээзи Падма Субраманиам эскерип кааш, бичии уругну өөредип эгелээн. Индияның танцы уран чүүлүнге беш чыл дургузунда эртер программаны Марина ийи чыл иштинде шиңгээдип ап шыдаан.

ОКЕАНГА 24 ХОНГАН

Француз Ив Жероу Атлантика океанның Сенегал республиказында эриктериниден үрдүрүп каан хеме-биле океанче селгүүстеп чоруткаш, хенертен улуг шуурганга таварышкан. Чалгыглар хемени ажык океанче алгаш барган. 24 хонук эртип турда, оон хемезин чоогу-биле эртип чыткан судно көрүп кааш, халапка таварышкан кижиниң тынын алган. Ону Анголаның эриктеринге дүжүргеш, оон Францияже самолет-биле чорудупкан.

ЫНАКШЫЛ КЫПТЫККАНДА

Англияның Бристоят хоорайының бир кондитер фабриказынга удаа-дараа өрт болгулаан. Хайгаарап турган, өрт кыпсыкчызын тудуп алган: ол 18 харлыг ажылчын кыс болган, өрттерни ол салып турган дээрзин миңниген. Өрт салып турган чылдагаанын ол мынчаар тайылбырлаан: чоогунда өрт командазының дайынчызынга ынакшый бердим, ынчангаш ооң өрт өжүреринге аваангыр-кашпагайын магадаар дээш, өрт салып турдум.

Ооң ындыг овуузуннуг чоруу бүдүрүлгеге 190 муң фунт стерлинг когарал чедирген деп «Юманите» солун бижип турар.

КИТ КУРГАГ ЧЕРДЕ

Эртен даң бажында Сент Озис деп англи суурнуң чурттакчыларын чиктиг сыгыттар оттурупкан. Сыгыт үнген черге маңнажып келген кижилер көөрге, суг кыдыында океанның күчүтени—кит чыткан, ол чиктиг сыгыт үндүрүп, дуза-ла дилеп турган хире. Ону далай чалгыы диргелиишкин үезинде үндүр шаапкан болган.

Суурнуң уруглары алды шак дургузунда ол амытанга дуза чедирип, далай суун дажып, ооң кырынче кудуп келген. Дүш үезинде диргелиишкин катап келгеш, китти оранынче алгаш барган.

АЛДЫНГА ЧИЛБИЛЭЭРГЕ

Бызаңчы Георгий Самуйлов Рига хоорайның Тургенев кудумчузунга эрги бажың бузуп турган, шыгжаг тып алган, ында алдын болгаш үнелиг даштардан бүдүрген кылыглар бар болган. Самуйлов тыпкан шыгжаг дугайында кымга-даа ыттавайн, бажыңга эккелген. Аңаа ол үнелиг чүүлдерни база катап ылавылап көргеш, ооң-биле байыыр деп шиитпирлеп алган. Ынчангаш эжи тудугжу Александр Гумяков-биле ону чажыды-биле садып эгелээннер. Улуг өртектиг чүүлдерни бүдүү садып турары билдине берген, удавааңда кем-буруулуг чорук илереттинген болгаш алдынга чилбилиглер шыңгыы кеземчени хүлээгеннер.

ССРЭ-ниң девискээринге тывылган бүгү шыгжаглар дээрге күрүнеге өнчүзү болур. Ону тыпкан кижилер ооң өртээниң 25 хуузун алыр, а ону чазыйлап ажыглааны дээш кеземче хүлээдир дээрзи билдингир.

«ТРУД» солуундан.

Кызылчыларның ынак театры «Найыралга» кино көрүксевес кижи кайда боор. Ук коллектив хоорайның кинотеатрларының аразында бүгү көргүзүглер талазы-биле бирги черде чоруп турар. Бирги категорияның кино механиги Любовь Ивановна Котельникова коллективтиң тергиннериниң бирээзи. Улуг киномеханик бодунуң ажылынга хандыкшылдыг болгаш мергежили бедик.

ЧУРУКТА: «Найырал» кинотеатрның улуг киномеханиги Л. И. Котельникова кино көргүзүп тур.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

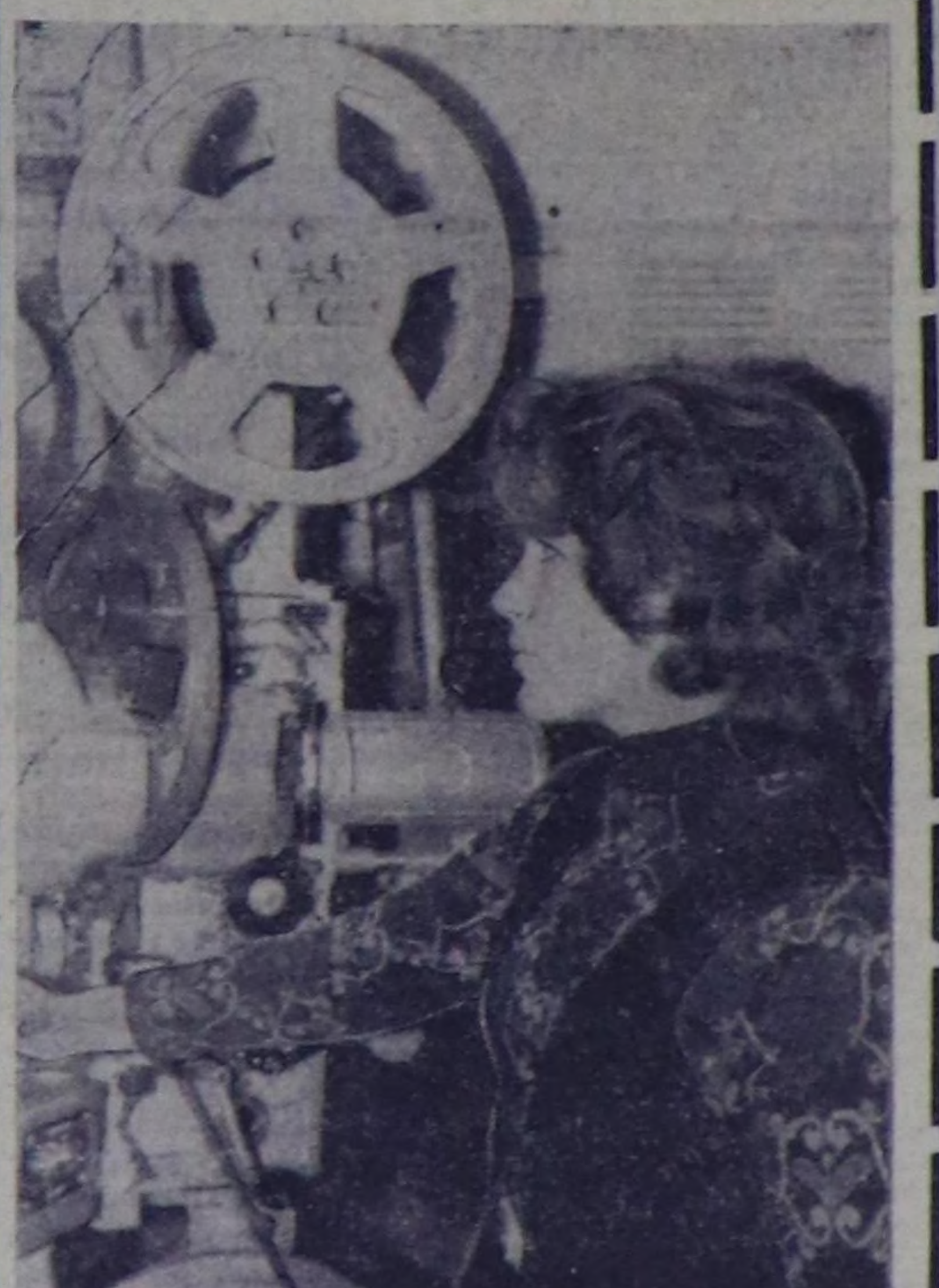

1976 чылдын солуннарынга болгаш журналдарынга чагыдылга чоруп тур.

«Ш Ы Н»
СОЛУННУ ЧАГЫДЫП
А Л Ы Ң А Р!

Чагыдылганын чылда өртээ 6 рубль.

ЧАГЫДЫЛГАНЫ «Союзпечать» чери, харылзаа салбырлары, колхоз, совхозтарда, албан организация, бүдүрүлге черлеринде хөй-ниити тарадыкчылар болгаш почтачылар хүлээп ап турар.

Суг ажыл-агый системаларының башкарылга эргелели автокрановщикти, бульдозеристерни, кочегарларны хереглеп тур.
Адрези: Кызыл, Энергетиктер кудумчузу—2, Телефон 54-94.

• • •

Кызылдың тууйбу заводунга тууйбу өрттедикчилери, туйбу хевирлекчилери, печкадан туйбу уштур ажылчыннарны, септелге слесарьларын, электриктерни, тудуг бригадазынга ажылчыннарны ажылче чалап тур. Чурттаалга бажыңы херек болза, 6 ай иштинде хандырар. Хайыраканга чугай өрттедир ажылчыннарны ниити чурттаалга бажыңы-биле хандырар.
Адрези: Кызыл, Кирпичная кудумчузу—1.

• • •

Кызылдың КТЭК-ке септелге-механиктиг мастерскаяларга ажылдаары-биле аккумуляторщик, вулканизаторщик, слесарь-моторист, ол-ла черниң баазазынга ажылдаары-биле чүдүрүкчүлерни, 5 тонналыг авточүдүрүкчүзүнге башкарыкчыны ажылче чалап тур.
Адрези: Кызыл, Магистральная, кудумчузу—2, телефон 54-62, кадр килдизи.

• • •

Тываның көдээ ажыл-агыйының дуржулга станциязы мал ажылының килдизиниң хой ажылы селекциязының эртем ажылдакчызы кылдыр дээди эртемниг зоотехниктерни чалап тур.
Адрези: Таңдының Сосновка суур, станция директорунга.

• • •

Кызылдың алгы заводунга кочегарлар, кидис идиктер өйер цехке ажылчыннар негеттинип турар.
Адрези: Кызыл, Семирацкий кудумчузу—61.

Агаар

Бөгүн республикага бүргеп, аязыр, дымыраадып чаар. Мурнуу барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы даглыг черлерге 5—10, өскелеринге 13—17 градус чылыыр.

Кызылга бүргеп, аязыр, чаъс чагбас. Чөөн угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы 16—18 градус чылыг болур.

Бөгүн «Тувинская правда»-да

- **«1975: беш чылдың доозунчу чылы».** Бөлүк медээлер.
- **«Чөөн-Хемчик районндан дыңнадыглар».** Бөлүк информация.
- **«Белеткелдиң ийи чадазы».** Фермаларның кышка белеткелиниң дугайында Г. Колесниковтуң корреспонденциязы.
- **«Кижилерни эки билир, олар-биле ажылдаар».** «Бардык» совхозтуң кол агрономy. Д. Саяның чүүлү.
- **«Браконьерлер-биле демиселди күштелдирер».** Тускай медээлер.
- Иштики, даштыкы болгаш спортчу информациялар.

Телевидение

ОКТЯБРЬ 4-ТЕ
МОСКВАДАН

9.00—Медээлер.
9.10—**«Музыкалыг календарь».**
9.55—ССРЭ-ниң хоккей чемпионады. **«Динамо»** (Москва)— **ЦСКА.** 2-ги, 3-кү ужуражыышкыннары. Өңнүг.
11.15—**«Горнистер, кыйгыга харыылаңар».**
12.00—**«Ада-иелер, силерге».**
12.30—**«Эки барааннарны хөй-нү».** Өңнүг.
13.00—4 **«АБВГД-лаар».** Өңнүг.
13.25—**«Кадыкшыл».** Эртемнептередилгелиг программа. Өңнүг.
13.55—**«Эртенги почта».** Музыкалыг өңнүг программа.
14.25—**«Россияның кол кудумчузу».** Документалдыг өңнүг телефильминиң баштайгы көргүзүлгези. 5-ки сериязы — **«Орук болгаш кижилерниң салым-чолу».**
14.55—**«Амытаннар аразында».** Өңнүг.
15.55—**«Багай эки кижи».** Уран-чечен фильм.
17.30—**«Үе».** Информастыг программа.
18.00—ССРЭ-ниң хоккей чемпионады. **«Крылья Советов» — «Спартак».** В. И. Ленин аттыг Төп стадионнун Спорт ордузундан өңнүг дамчыдылга.
20.15—20.25—Чапсар.
20.25—**«Метрополитен» музейден чүс чурук».** Делгел-геден өңнүг репортаж. 3-кү дамчыдылга.
20.55—**«Хөлге дувүрээзин».** Уран-чечен телефильм. (ГДР).
21.50—Документалдыг фильм.
22.00—**Опереттага ынактарга».** Өңнүг.
23.00—23.30—**«Үе».** Информастыг программа.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

«НАЙЫРАЛ»: **«Школа директорунуң демдеглелдери»** 9.50, 11.40, 13.30, 15.20, 17.10, 19.00, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: **Киночыыңды** 9.50, 15.40, **«Оолду капитан дээр»** 11.20, 17.20 **«Хоорайда ийи кижи»** 13.10, 19.10, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Виннету—Инчу-Чуннуң оглу»** (1-ги, 2-ги сериялары) 15.00, 17.40, 20.20 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Чараш кыс»** 15.00, **«Алгыжыксай-дыр бис»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ·
Индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизиниң 31-75, харыысалгалыг секретарьның 23-54, партийжы амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, корректорларның 27-41, бухгалтерияның 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тираж 15877. ЧАГЫГ № 3388

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1).

ТС—00045.